

Uchwała Nr XXIX/10/2017
Rady Miejskiej w Daleszycach
Z dnia 23 stycznia 2017 roku

w sprawie przyjęcia zaktualizowanej „Strategii Rozwoju gminy Daleszyce na lata 2012-2020”.

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. 2016.446 t.j. ze zm.) Rada Miejska w Daleszycach ustala, co następuje:

§ 1

Przyjmuje się do realizacji zaktualizowany program gospodarczy „Strategia Rozwoju gminy Daleszyce na lata 2012-2020” stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

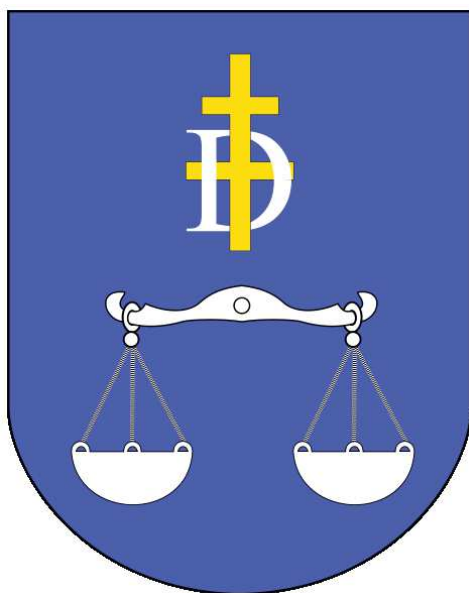
§ 2

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

**PRZEWODNICZĄCY
RADY MIEJSKIEJ**

Mariusz Dziudowicz

Strategia Rozwoju Gminy Daleszyce na lata 2012 – 2020

Aktualizacja

Daleszyce, styczeń 2017

Spis treści

Wstęp	3
Metodologia prac nad Strategią	4
1. DIAGNOZA SYTUACJI STRATEGICZNEJ GMINY DALESZYCE	5
1.1. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA I POŁOŻENIE GMINY	5
1.1.1. Rys Historyczny	5
1.1.2. Lokalizacja	6
1.1.3. Warunki klimatyczno-przyrodnicze	9
1.1.5. Usługi publiczne	16
1.1.6. Infrastruktura techniczna	19
1.1.7. Gospodarka	24
1.1.8. Budżet gminy	31
2. CZĘŚĆ PROGRAMUJĄCO-STRATEGICZNA	33
2.1. ANALIZA OBSZARÓW PROBLEMOWYCH	33
2.1.1. Analiza SWOT	33
2.1.2. Drzewo problemów	37
2.2. KIERUNKI ROZWOJU GMINY DALESZYCE	38
2.2.1. Wizja i misja rozwoju Gminy Daleszyce	38
2.2.2. Cele strategiczne i cele operacyjne	39
2.3. ZGODNOŚĆ STRATEGII Z ZASADAMI HORYZONTALNYMI UE I INNYMI PROGRAMAMI STRATEGICZNYMI KRAJU I REGIONU	53
2.4. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA I HARMONOGRAM PLANOWANYCH ZADAŃ	57
2.5. OCENA WPŁYWU REALIZACJI STRATEGII NA ŚRODOWISKO	63
3. CZĘŚĆ WDROŻENIOWA	66
3.1. EWALUACJA I MONITORING STRATEGII	66
3.2. WSKAŹNIKI REALIZACJI STRATEGII	69
Podsumowanie	70
Bibliografia	71

Wstęp

Zarządzanie gminą wiąże się z podejmowaniem wielu działań i decyzji ważnych dla lokalnej społeczności. Aby zarządzanie gminą było konsekwentne i efektywne potrzebny jest wieloletni plan, który będzie wskazywał kierunki jej rozwoju.

Głównym celem tworzenia dokumentu strategicznego, jakim jest Strategia Rozwoju Gminy Daleszyce, jest zdiagnozowanie priorytetowych kierunków rozwoju zmierzających do rozwoju społeczno-gospodarczego. Strategia rozwoju Gminy Daleszyce jest strategią średnioterminową obejmującą okres do 2020 roku.

Strategia rozwoju Gminy Daleszyce zawiera trzy podstawowe elementy składowe:

- diagnoza sytuacji strategicznej Gminy Daleszyce,
- część programująco-strategiczna,
- część wdrożeniowa.

Aktualizacja strategii rozwoju gminy powstała w oparciu o analizę strategii z 2012 roku, która była opracowana w ramach realizowanego przez Gminę Daleszyce projektu pn. „Profesjonalny urząd gwarancją rozwoju regionu” realizowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytetu V Dobre rządzenie, Działania 5.2 *Wzmocnienie potencjału administracji samorządowej*, Poddziałania 5.2.1 *Modernizacja zarządzania w administracji samorządowej*. W ramach aktualizacji gruntownie przebudowano układ dokumentu w celu opracowania dokumentu który będzie zgodny ze zmienionymi dokumentami strategicznymi wyższego rzędu województwa kraju i UE.

Za sprawą dokumentu strategicznego gmina może efektywnie wykorzystać własne zasoby, w tym zasoby finansowe, rzeczowe czy społeczne, oraz określić sposoby przeciwdziałania pojawiającym się zagrożeniom.

Niniejsza aktualizacja strategii zawiera informacje dotyczące kierunków rozwoju Gminy Daleszyce oraz działań związanych z ich realizacją do roku 2020. Horyzont czasowy, jakim objęta jest Strategia, związany jest z nową perspektywą finansową Unii Europejskiej, a więc lata 2014-2020. Aby móc w pełni wykorzystać szanse, jakie dają środki unijne, należy podjąć odpowiednie działania. W tym celu opracowano Strategię, jako podstawowy dokument zawierający priorytetowe kierunki rozwoju gminy obejmujący przyszły okres programowania unijnego.

Metodologia prac nad Strategią

Strategia Rozwoju Gminy została zrealizowana w koncepcji ekspercko-partnerskiej przy współudziale mieszkańców, Burmistrza, Radnych oraz zaangażowanych pracowników Urzędu Miasta i Gminy Daleszyce. Tak szeroka forma współpracy umożliwiła wypracowanie spójnej wizji przyszłego funkcjonowania Gminy i zaspokojenia potrzeb różnych środowisk.

W celu przygotowania dokumentu, Zespół Ekspertów przeprowadził rozpoznanie w zakresie funkcjonowania gminy i jej otoczenia. W pierwszej kolejności zinwentaryzowano dokumenty na poziomie kraju, regionu i powiatu, dotyczące obszaru gminy oraz gminnych dokumentów strategicznych. Budowę strategii rozpoczęto weryfikacją stopnia aktualności uzyskanych w ten sposób informacji, ich uporządkowaniem i analizą. Wyselekcjonowano dane niezbędne do określenia aktualnej sytuacji gminy, identyfikacji kluczowych problemów oraz określenia uwarunkowań jej rozwoju. Dalej przeprowadzono wiele spotkań i konsultacji, gdzie skoncentrowano się na poznaniu potrzeb oraz oczekiwań mieszkańców gminy, a także omówieniu działań proponowanych przez gminne władze. Umożliwiło to wyznaczenie potencjalnych kierunków rozwoju gminy na lata 2015-2020. Podczas następnych spotkań władz gminy z ekspertami udało się wstępnie skonkretyzować i zhierarchizować cele i zadania istotne z punktu widzenia rozwoju gminy. Cele strategiczne zgodne są z wymogami UE (SMART), charakteryzują się następującymi cechami:

- skonkretyzowane - należy je określać możliwie konkretnie,
- mierzalne - każdy cel musi mieć swój wskaźnik, na podstawie którego będzie oceniana jego realizacja,
- akceptowalne - pracownicy, którzy będą realizować cel, muszą go akceptować,
- realne - posiadane zasoby muszą być wystarczające dla realizacji celu,
- terminowe - cele powinny posiadać termin wykonania.

Na kolejnym etapie przeprowadzono warsztaty polegające na wykonaniu analizy SWOT, a także dopracowano wstępnie wyznaczone cele strategiczne, operacyjne oraz kierunki działań. Później ostatecznie przyjęto je wraz z listą inwestycji. Dalsze prace polegały na opracowaniu systemu wdrażania, monitoringu i ewaluacji Strategii. Podyktowane jest to koniecznością monitorowania pojawiających się odchyleń pomiędzy planem a powstającymi zmianami w otoczeniu Gminy.

Końcowe uzgadniania i korekty dokumentu były ostatnim krokiem przed ostatecznym przyjęciem Strategii Rozwoju Gminy Daleszyce na lata 2015-2020.

1. DIAGNOZA SYTUACJI STRATEGICZNEJ GMINY DALESZYCE

1.1. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA I POŁOŻENIE GMINY

1.1.1. Rys Historyczny

Daleszyce to miejscowość położona na starym trakcie komunikacyjnym, w dolinie rzeki Belnianki (dopływ Czarnej Nidy). Początki osady sięgają XII wieku, kiedy to Książę Władysław Herman przekazał część ziemi biskupom krakowskim.

Wg świadectwa Długosza, biskup krakowski Iwo Odrowąż ufundował w 1229 r. jednonawowy kościół drewniany p.w. Św. Michała Archaniola, prawdopodobnie w miejscu gdzie dziś stoi dom parafialny. Wówczas Daleszyce stanowiły wieś, należącą do biskupstwa krakowskiego. Biskupi posiadali tu dwór, w którym gościli m.in. króla Kazimierza Wielkiego – dokumenty sygnowane przez króla, dotyczące tych wydarzeń, pochodzą z roku 1362. Parafię daleszycką poświadczają spisy świętopietrza od 1325 r.

Położenie miejscowości przy trakcie krakowskim oraz przy trakcie z Tarnowa do Krzepic sprawiło, iż wieś stanowiła od wczesnego średniowiecza niewielki ośrodek handlowy. Handel stanowił zapewne podstawowy czynnik miastotwórczy, który doprowadził do powstania i rozwoju miasteczka Daleszyce.

Wg przekazów miasto otrzymało lokację obok wsi o tej samej nazwie. Świadczy o tym regularny renesansowy plan oraz osiowe naprowadzenie na nowy zbudowany w XV wieku kościół p.w. Św. Michała Archaniola.

W 1569 r. bp. krakowski Filip Padniewski uzyskał od króla Zygmunta Augusta dla Daleszyc przywilej miasta narodowego, na prawie magdeburskim z herbem i literami “CD” na czerwonej tarczy. Litery “CD” oznaczały pierwsze litery łacińskich słów Civitas Daleszycensis, czyli Obywatele Daleszyc.

Miastu nadano przywilej organizowania we wtorki targu oraz dwóch, w ciągu roku, jarmarków.

W okresie ożywienia (m.in. przez Stanisława Staszica) górnictwa w tym rejonie, Daleszyce były przejściowo siedzibą obwodu górniczego, obejmującego kopalnie rudy żelaza w Brzechowie i Niestachowie.

Wzniosłym momentem historycznym Daleszyc był sierpień 1926 r. Gościł wtedy w miejscowym domu ludowym Marszałek Józef Piłsudski.

W 1913 r. wystawiona została, w dzisiejszym rynku, figura Matki Boskiej Niepokalanie Poczętej: na pamiątkę 600-lecia ogłoszenia tzw. "edyktu mediolańskiego".

W okresie międzywojennym dynamiczny rozwój pobliskich Kielc sprawił, że ostatecznie Daleszyce straciły swe znaczenie w handlu i rzemiośle.

Począwszy od pierwszych dni września 1939 r. niemal każdy dzień przynosił zdarzenia znaczone terrorem niemieckim. Zabito ok. 600 miejscowych Żydów, systematycznie trwały rewizje, aresztowania, przesłuchania połączone z torturami oraz wywożenie ludności do obozów koncentracyjnych i na roboty do Rzeszy.

W latach II wojny światowej Daleszyce i okolice stały się miejscem oporu i walki partyzanckiej. Mieszkańcy uratowali również życie wielu osiadłym tutaj Żydom, za co zostali wyróżnieni, jako Sprawiedliwi Wśród Narodów Świata.

W pobliskich lasach stacjonował oddział partyzancki "Barabasha" prowadzący regularne walki z wojskami niemieckimi. W lipcu i sierpniu 1944 roku trwała walka o Daleszyce.

Pod koniec sierpnia spalonych przez hitlerowców zostało 400 domów na terenie Daleszyc. Osada praktycznie przestała istnieć, a kto przeżył, szukał schronienia w lesie lub w pobliskich wsiach.

Po zakończeniu II wojny światowej nastąpiła odbudowa Daleszyc. Obecnie Daleszyce są miastem i siedzibą gminy w województwie świętokrzyskim.

1.1.2. Lokalizacja

Gmina Daleszyce zlokalizowana jest w powiecie kieleckim nad rzekami Belnianka i Lubrzanka w centralnej części województwa świętokrzyskiego, na południowy wschód od Kielc. Przez teren gminy Daleszyce z północnego-zachodu na południowy wschód przebiega droga wojewódzka nr 764 o znaczeniu regionalnym (Kielce-Połaniec).

Gminę Daleszyce wyznaczają następujące współrzędne geograficzne:

- 50°51'00" - kraniec północny,
- 50°42'25" - kraniec południowy,
- 20°59'00" - kraniec wschodni,
- 20°39'30" - kraniec zachodni.

Gmina Daleszyce sąsiaduje z:

- miastem Kielce od zachodu,
- gminami Górnio i Bieliny od północy,

- gminami Łagów i Raków od wschodu,
- gminami Pierzchnica i Morawica.

Najbliższym węzłem komunikacyjnym, który ma charakter międzyregionalny są Kielce. Korytarz transportowy tworzą tu drogi krajowe nr 7, nr 73 i nr 74 oraz drogi wojewódzkie nr 762, nr 764, nr 745 i nr 786.

Powierzchnia gminy Daleszyce wynosi 22 239 ha i obejmuje 18 sołectw¹: Borków, Brzechów, Cisów, miasto Daleszyce, Danków (sołectwo Danków-Wójtostwo), Komórki, Kranów, Marzysz, Mójcza, Niestachów, Niwy, Sieraków, Słopiec, Smyków, Suków, Szczecno, Trzemosna, Widelki. Zgodnie z podziałem Polski na jednostki fizyczno-geograficzne (Mapa mezoregionów fizycznogeograficznych Polski na tle ukształtowania terenu i podziału administracyjnego) zaproponowanym przez J. Kondrackiego, teren gminy Daleszyce położony jest na mezoregionach Góry Świętokrzyskie (342.34-5) i Pogórze Szydłowskie (342.37), w obrębie jednostki wyższego rzędu - makroregionu Wyżyna Kielecka (342.3), podprowincji Wyżyna Mało-polska (342)². W obrębie gminy Znajdują się trzy mikroregiony: Padół Kielecko - Łagowski, Wzgórza Daleszyckie i Wzgórza Orłowińskie.

Miasto Daleszyce znajduje się 20 km na południowy wschód od Kielc, a 190 km na południe od Warszawy. Miasto zajmuje powierzchnię 15,5 km² i jest siedzibą gminy.

¹ GUS (dane na rok 2014)

² J. Kondracki: *Geografia regionalna Polski*. Warszawa: PWN, 2002.

Rys.1. Lokalizacja gminy Daleszyce na mapie Polski i województwa świętokrzyskiego.

Źródło: Opracowanie własne na podst. <http://www.geoportal.gov.pl/>

1.1.3. Warunki klimatyczno-przyrodnicze

Charakterystyka klimatyczna

Zgodnie z regionalizacją autorstwa A. Wosia (1999) gmina Daleszyce mieści się w centralnej części wschodniomałopolskiego regionu klimatycznego (nr XXI). Region ten jest jednym z większych regionów klimatycznych i obejmuje on wschodnią część Wyżyny Małopolskiej, zachodni fragment Wyżyny Lubelskiej i południowy skraj Niziny Mazowieckiej. Charakterystyczna dla tego regionu jest stosunkowo mała liczba dni z pogodą umiarkowanie ciepłą, których średnio w roku jest 122. Wśród nich 64 cechuje brak opadu, a około 58 jest deszczowych. Dni umiarkowanie ciepłych z dużym zachmurzeniem jest w roku mniej niż 40. Liczniej natomiast występują dni z pogodą przymrozkową umiarkowanie zimną z opadem, których jest w roku około 14. Często są też dni z pogodą z grupy mroźnych. Pogoda umiarkowanie mroźna z opadem cechuje 10 dni w roku, a pogoda dość mroźna z opadem prawie 11 dni.

W gminie Daleszyce klimat jest umiarkowanie zimny. Średnia temperatura powietrza w najcieplejszym miesiącu lipcu wynosi 18.5°C a w styczniu – 3.5°C. Obszar w stosunku do obszarów otaczających gminę charakteryzuje się podwyższonymi opadami atmosferycznymi, dłuższym okresem zalegania pokrywy śnieżnej, niższymi temperaturami powietrza i większą prędkością wiatrów.

Znaczną część gminy Daleszyce pokrywają lasy. Mikroklimat leśny przeważnie jest łagodny (amplitudy dobowe temperatury i wilgotności są niskie). Generalnie wilgotność w lasach jest wyższa niż na obszarach odkrytych. Niższe jest natomiast usłonecznienie i prędkość wiatrów. Średnie roczne opady na terenie gminy wynoszą około 626 mm. Wysoki stopień zalesienia terenu gminy znajduje odzwierciedlenie w dużej ilości opadów szczególnie w okresie zimowym.

Na całym obszarze przeważają wiatry z kierunków zachodniego, południowego i południowo-wschodniego (w okresie letnim), dominują również wiatry południowo-zachodnie. Średnia prędkość wiatrów wynosi 2.3 – 2.7 m/s. Inne istotne cechy klimatu to:

- średnia ilość dni pogodnych: 40-60,
- średnia ilość dni pochmurnych: 140,
- gorących (max > 25 °C): 35 – 40,
- średnia ilość dni przymrozkowych: 130-140,

- średnia liczba dni z pokrywą śnieżną: 80-100 dni,
- średnia długość okresu wegetacyjnego: 210 dni,
- średnie roczne ciśnienie atmosferyczne: 1016-1017 mb,
- Okres wegetacji: 210 dni.

Rzeźba terenu

Rzeźba gminy Daleszyce jest wyjątkowo urozmaicona. Jej powstanie zdeterminowane było przez procesy endogeniczne, modelujące podłoże geologiczne oraz egzogeniczne - erozyjne i akumulacyjne procesy fluwialne, glacialne i fluwioglacjalne.

W topografii gminy najwyraźniej odznaczają się³:

- wzniesienia na północnym zachodzie budujące pasmo Brzechowskie,
- kambryjskie wzniesienia na wschodzie budujące pasmo Orłowińskie,
- dolnodewońskie wzniesienia (na południowym wschodzie- pasmo Cisowskie; południu koło Szczecna i Trzemosznej -pasmo Ocieskie),
- największa (konsekwentna) dolina kielecko-łagowska, która biegnie od północy. Wzdłuż niej, na podłożu sfałdowanych wapieni dewońskich, płynie rzeka Belnianka.
- Kopalna dolina o głębokości do 50 m przebiegająca na południowy wschód od Daleszyc (od Borkowa, po północnej stronie doliny dzisiejszej, przez dolinę Belnianki, przez Niwki Daleszyckie, Białe Ługi do okolic Głuchowa i Drugni). Pokryta jest ona przez osady czwartorzędowe, na których utworzyły się torfy.

W południowej części, w obrębie doliny Czarnej obszar jest dość wyrównany z małymi wzniesieniami wapieni litotamniowych.

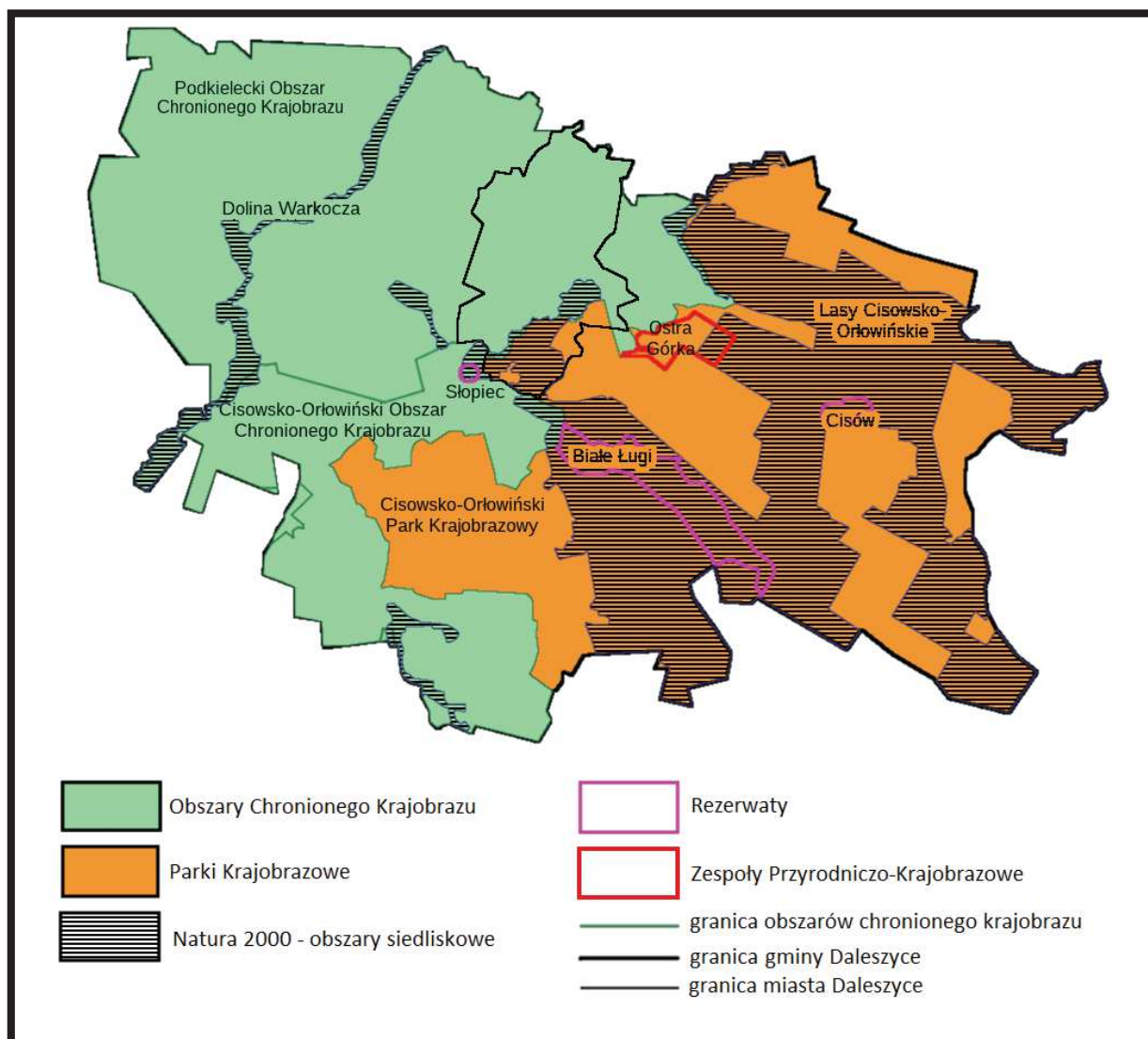
Doliny występujące na terenie gminy często mają charakter kotlin. Najlepiej wyrażona w morfologii jest Kotlina Cisowska i kotlina wokół Daleszyc. Na wschód od Słopca znajduje się kotlina najsłabiej odznaczona, przeciętą przez kopalną dolinę (Białe Ługi) oraz rzeka Czarna⁴. Na terenie gminy zbocza i szczyty wzniesień kambryjskich są bardziej strome i ostre od stoków rozwiniętych na wzgórzach dolnodewońskich. Wysokości oscylują między 230 m n.p.m. (w południowo-zachodniej części gminy, w dolinie Lubrzanki) a 433 m n.p.m. (przy wschodniej granicy gminy). Deniwelacja w obrębie gminy wynosi 203 m.

³ *Objaśnienia do szczegółowej mapy geologicznej Polski, arkusz Daleszyce (852) w skali 1:50 000, Warszawa; 1976*

⁴ *ibidem*

Obszary chronione

Rys.2. Obszary chronione na terenie gminy Daleszyce.

Źródło: Opracowanie własne na podst. <http://geoserwis.gdos.gov.pl/mapy/>

Na obszarze gminy znajdują się trzy zatwierdzone rezerваты przyrody:

- **rezerwat „Białe Torfowiska Ługi”** o powierzchni 404,88 ha utworzony został dla ochrony i zachowania naturalnego kompleksu torfowisk różnych typów i w różnych stadiach rozwojowych, z zespołem roślinności bagiennej. Bardzo ważne jest największe w górach Świętokrzyskich bezleśne torfowisko wysokie, o powierzchni prawie 140 ha, sprawiające wrażenie zarośniętego jeziora.
- **rezerwat „Słopiec”** o powierzchni 8,18 ha. Na przeważającej części torfowiska występuje zespół wełnianki i torfowca z turzycą dzióbkową. Do bardzo rzadkich roślin

naczyniowych rozpoznanych na torfowisku należą: modrzewnica zwyczajna, brzoza omszona, bagno zwyczajne, żurawina błotna, rosiczka długolistna, bobek trójlistny, storczyk szerokolistny, a także gatunki reliktowe – arktyczno – borealne mchy oraz glacialne wierzby.

- **rezerwat „Cisów” im. Prof. z. Czubińskiego** o powierzchni 40,58 ha, w którym można obejrzeć 200 – letnie drzewostany jodłowo – bukowo – dębowe. Poza rezerwatami przyrody na terenie gminy w obrębie Parku i jego otuliny ustanowiono 12 pomników przyrody, z czego 9 obiektów to pomniki przyrody ożywionej, pozostałe 3 stanowią osobliwość przyrody nieożywionej.

Cisowsko-Orłowiński Obszar Chronionego Krajobrazu - położony na terenie otuliny Cisowsko- Orłowińskiego Parku Krajobrazowego, w centralnej części województwa. Powierzchnia parku: 20 693 ha, powierzchnia otuliny: 25 336 ha. Zgodnie z Rozporządzeniem Nr 80/2005 Wojewody Świętokrzyskiego z dnia 14 lipca 2005 r., w sprawie Cisowsko-Orłowińskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (Dz. Urz. Nr 156 z dn. 20.07.2005 r., poz. 1941) całkowita jego powierzchnia wynosi 23 748 ha. Tereny te obejmuje się ochroną ze względu na bogactwo ekosystemów i zróżnicowany krajobraz oraz funkcję korytarzy ekologicznych. Obejmuje on tereny rolnicze i leśne, lesistość tego obszaru wynosi około 28 %, znajduje się na jego obszarze 10 pomników przyrody oraz 2 zespoły przyrodniczo-krajobrazowe. Oprócz walorów przyrodniczych znajduje się tu wiele zabytków świadczących o bogactwie kulturowym tego regionu. Część wschodnia obszaru charakteryzuje się ciekawym reliefem powierzchniowym typowym dla obszarów lessowych. Na terenie parku stwierdzono występowanie 52 gatunków roślin objętych ochroną i 15 gatunków roślin rzadkich. Między innymi występują tu: wierzba borówkolistna, goździk piaskowy, pełnik europejski, orlik pospolity, tojad dzióbaty, sasanka wiosenna, grązel żółty, rosiczka okragłolistna i długolistna, parzydło leśne, storczyki, podkolan biały, kruszczyki, litera jajowata, gnieździk leśny. Środowisko leśne stanowi także miejsce życia wielu zwierząt, wśród których znajdują się: jelenie, sarny, dziki, borsuki, a także łosie i cietrzewie.

Podkielecki Obszar Chronionego Krajobrazu (POChK)- położony w centralnej części województwa, na pñ. i wsch. od miasta Kielce. Najważniejszymi funkcjami obszaru jest ochrona wód powierzchniowych w rzekach oraz ochrona dwóch zbiorników wód podziemnych (GZWP), a także korytarzy ekologicznych dolin rzecznych Lubrzanki, Warkocza, Bielanki i Czarnej Nidy. POChK zajmuje powierzchnię 25 498 ha. Obejmuje pasma Klonowskie i Masłowskie Gór Świętokrzyskich, a także częściowo doliny rzek Lubrzanki, Bobrzy i

Kamionki. POChK pełni rolę bufora oddzielającego aglomerację kielecką od Świętokrzyskiego Parku Narodowego oraz świętokrzyskich parków krajobrazowych. Chroni wody podziemne w zbiorniku Kielce oraz w zbiorniku Gałęzicko-Bolechowicko-Borkowskim, z których miasto Kielce i sąsiednie miejscowości czerpią wodę pitną. Chroni także wody powierzchniowe rzek Lubrzanki, Warkocza, Czarnej Nidy i Belnianki.

Pomniki przyrody ożywionej:

- 3 dęby bezszypułkowe i sosna zwyczajna, w miejscowości Wojciechów,
- buk zwyczajny, rosnący w miejscowości Komórki,
- 3 lipy drobnolistne w miejscowości Cisów,
- dąb szypułkowy w miejscowości Trzemeszna.

Pomniki przyrody nieożywionej:

- wychodnia geologiczna lamprofirów, położona w miejscowości Sieraków
- rumowisko skalne zbudowane z piaskowców kwarcowych, w miejscowości Góra Września,
- wychodnia geologiczna diabazów, położona w miejscowości Widelki.

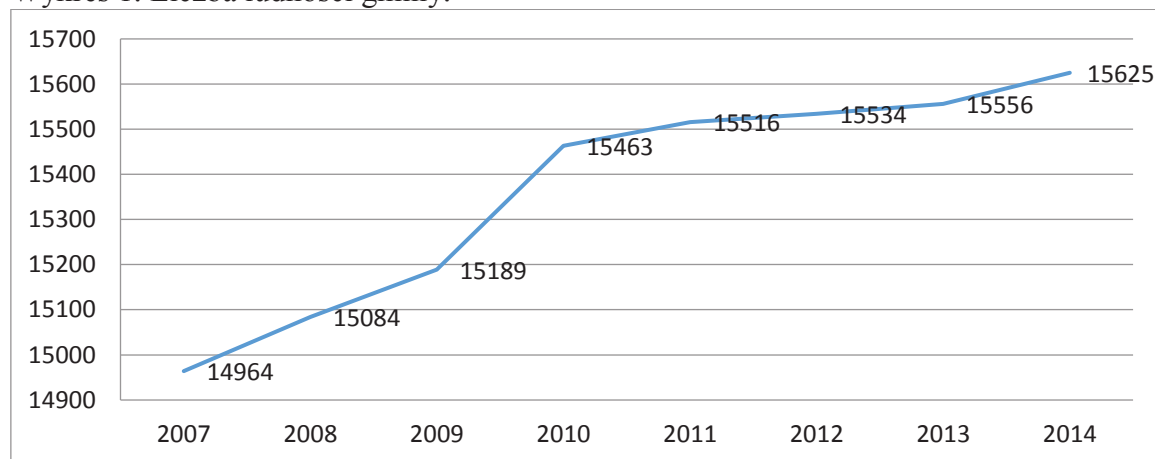
Ponadto na terenie gminy utworzono:

- zespół przyrodniczo – krajobrazowy” Ostra Górka” w Niwkach Daleszyckich,
- użytek ekologiczny „Cisów – Białe Ługi”,
- stanowisko dokumentacyjne w Wojciechowie,
- stanowisko dokumentacyjne w Szczecnie.

1.1.4. Demografia

Na koniec 2014 r. gmina Daleszyce liczyła 15 625 mieszkańców [GUS, BDL]. W latach 2007-2014 w gminie odnotowano ustawiczny wzrost liczby ludności. W tym okresie wzrost liczby mieszkańców w gminie wyniósł 4,4% (661 osób) [GUS, BDL]. Średni roczny wzrost liczby ludności w tym okresie wyniósł 83 osoby. W najbliższych latach najprawdopodobniej kontynuowany będzie ten korzystny trend demograficzny.

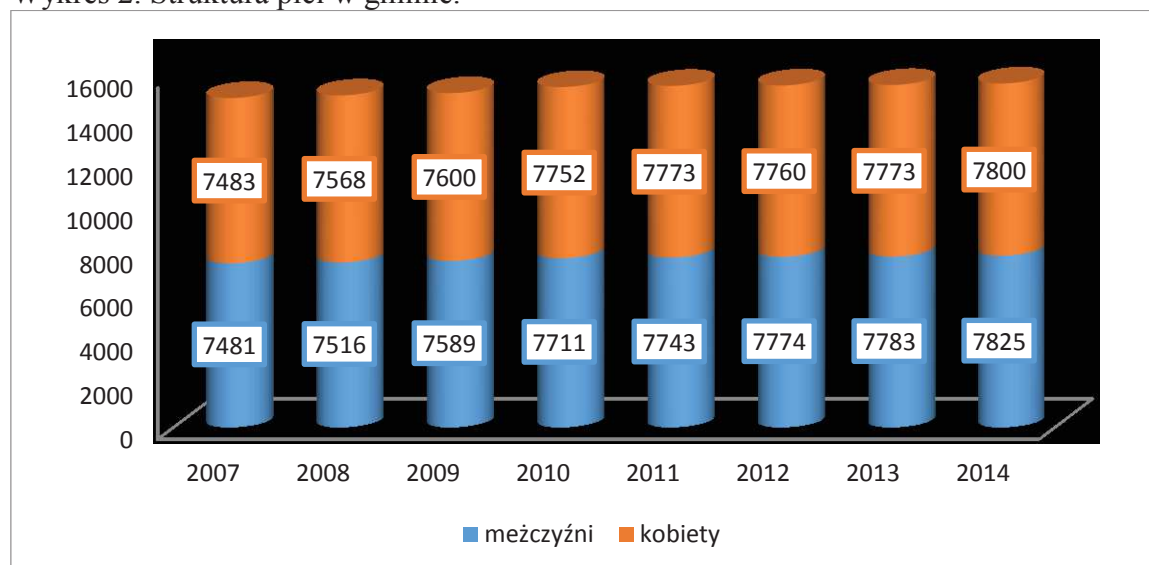
Wykres 1. Liczba ludności gminy.

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

W 2014 r. liczba mężczyzn wynosiła 7825 (50,02% ludności gminy), a liczba kobiet 7800 (49,98% ludności gminy). Podobne proporcje utrzymywały się również w poprzednich latach jednak z niewielką przewagą liczby kobiet.

Wykres 2. Struktura płci w gminie.

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Gęstość zaludnienia w gminie Daleszyce w 2014 r. wyniosła 70 osób na km² powierzchni i utrzymuje się na podobnym poziomie (wahania o 1-3 osoby/ km²). Zaludnienie jest mniejsze niż przeciętnie w powiecie kieleckim (92 os/km²) i województwie świętokrzyskim (109 os/km²).

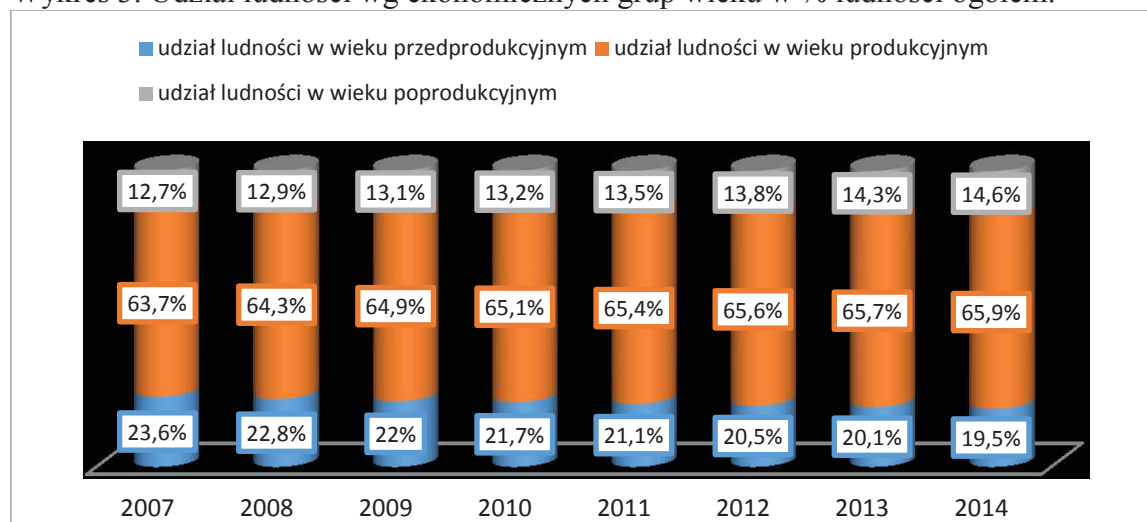
Gmina Daleszyce charakteryzuje się zbliżoną do średniej dla powiatu liczbą kobiet przypadającą na 100 mężczyzn. W 2014 r. było to 100 kobiet. W poprzednich latach wskaźnik ten utrzymywał się na podobnym poziomie.

W 2014 r. liczba małżeństw przypadających na 1000 ludności wynosiła 5,6. Jest to dobry wynik, w odniesieniu do wcześniejszego roku. Generalnie jednak obserwuje się tendencję spadkową tego wskaźnika.

W 2014 r. wskaźnik urodzeń żywych wyniósł 8,9 i był najniższy w całym okresie 2007 - 2014. Wskaźnik zgonów na 1000 mieszkańców wyniósł w 2014 r. 8,85 i był niższy niż w roku poprzednim (9,25) oraz wyższy od średniej z lat 2007 – 2014 (8,40). W rezultacie przyrost naturalny na 1000 ludności jest dodatni i wyniósł w 2014 r. 0,1. Jednak z roku na rok wskaźnik ten spada.

Saldo migracji o latach 2007 – 2014 oscylowało w granicach od 15 do 121, bez wyraźnej tendencji rosnącej czy malejącej. W 2014 r. wyniosło 60, a rok wcześniej 20.

Wykres 3. Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem.

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

W 2014 r. ludność w wieku produkcyjnym stanowiła 65,9% ogółu ludności gminy i wyniosła 10 869 osób. Pozytywną informacją jest to, że w okresie 2007 – 2014 uwydatnia się w tej grupie niewielka tendencja wzrostowa. Odsetek ludności w wieku produkcyjnym wzrósł w tym okresie o 2,2%.

Odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym w 2014 r. wyniósł 19,5%, tj. 2 474 osoby. Niestety w tej grupie wyraźna jest tendencja spadkowa. Odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym w okresie 2007 - 2014 obniżył się o 4,1%.

Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym wyniósł w 2014 r. w gminie Daleszyce 14,6% (2 282 osoby). W ostatnich latach utrzymywał się on na podobnym poziomie (wahania dotyczą ok. 1-2%).

Struktura demograficzna kobiet według wieku produkcyjnego jest mniej korzystna niż mężczyzn. Odsetek kobiet w wieku produkcyjnym jest o ok. 14% niższy niż odsetek mężczyzn. W wieku poprodukcyjnym kobiet jest ponad dwukrotnie więcej od mężczyzn. Taki stan rzeczy utrzymuje się od wielu lat.

Wskaźnik ludności w wieku nieprodukcyjnym w przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym wyniósł w gminie w 2014 r. 51,7. Wskazuje to na niewielkie choć istotne obciążenie demograficzne w gminie Daleszyce. Co więcej pozytywną informacją jest jego wyraźny spadek w ostatnich latach (w 2007 r. wynosił on 57,1).

W gminie istnieje obciążenie demograficzne, niekorzystnie wpływające na dochody gminy, jak i jej potencjalny rozwój. Trendy demograficzne stawiają gminę w trudnej sytuacji, co może zwalniać perspektywy jej rozwoju.

1.1.5. Usługi publiczne

Szkolnictwo

W gminie Daleszyce funkcjonują następujące placówki oświaty (Źródło: bip.daleszyce.pl):

- Gimnazjum im. Jana Pawła II w Daleszycach,
- Zespół Szkolno-Przedszkolny w Daleszycach,
- Zespół Szkół Ogólnokształcących w Sukowie,
- Szkoła Podstawowa im. gen. Tadeusza Buka w Mójczy,
- Szkoła Podstawowa w Niestachowie,
- Szkoła Podstawowa w Borkowie,
- Szkoła Podstawowa w Brzechowie,
- Publiczna Szkoła Podstawowa w Słopcu,
- Publiczna Szkoła Podstawowa w Kranowie,
- Publiczna Szkoła Podstawowa w Sierakowie,
- Publiczna Szkoła Podstawowa w Szczecnie,
- Publiczna Szkoła Podstawowa w Marzyszu.

Do szkół podstawowych w 2014 r. uczęszczało łącznie 998 uczniów, 165 osób zakończyło naukę jako absolwenci. W latach 2007-2014 liczba uczniów szkół podstawowych ustawicznie obniżała się (spadek o ok. 10%). Jednak w 2014 r. w stosunku do roku poprzedniego notowany jest kilkuprocentowy wzrost.

W gminnych gimnazjach w 2014 r. uczyło się łącznie 441 osób, 170 osób ukończyło gimnazjum. Również na tym poziomie kształcenia zauważa się efekty negatywnych zmian demograficznych, obserwowanych w gminie. W okresie 2007 – 2014 r. spadek wyniósł 30%. W ostatnim czasie, z 2013 na 2014 r. spadek wyniósł ok. 3%.

Współczynnik skolaryzacji brutto dla gminy na poziomie szkolnictwa gimnazjalnego wyniósł w 2013 r. 84%. W przypadku szkolnictwa gimnazjalnego współczynnik ten w ostatnich 10-ciu latach nie ulegał większym wahaniom oscylując w okolicy 80-90%. Współczynnik skolaryzacji netto na tym poziomie kształcenia w 2014 r. wyniósł 56% i był niższy o 15% od średniej z ostatnich lat. Dla szkół podstawowych współczynnik skolaryzacji brutto wynosił w 2014 r. 95%. Ten sam współczynnik netto wyniósł natomiast 71%. W latach 2007-2013 był stabilny i utrzymywał się na poziomie 80-85%. Bardzo dobrze przedstawia się wskaźnik relatywnej liczby uczniów uczących się języków obcych. Prawie wszyscy uczniowie uczą się ich obowiązkowo.

Kultura

Gmina Daleszyce nie posiada muzeów, obiektów działalności wystawienniczej, instytucji muzycznych, teatrów ani kin. Gmina dysponuje natomiast jednym ośrodkiem kultury – Miejsko-Gminnym Ośrodkiem Kultury w Daleszycach.

Od 10 lat liczba imprez organizowanych przez Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Daleszycach utrzymuje się na podobnym poziomie (15-30 imprez). W 2014 r. było 19 imprez z 3 710 uczestnikami. W 2014 r. w gminie zorganizowano następujące imprezy:

- występy zespołów amatorskich – 6 imprez z 1 200 uczestnikami,
- występy artystów i zespołów zawodowych – 4 imprezy z 1 300 uczestnikami,
- dyskoteki – 6 imprez z 1 100 uczestnikami,
- konkursy – 3 imprez z 110 uczestnikami.

Gmina pozytywnie wypada pod względem zespołów artystycznych, których w 2014 r. było 8, czyli o trzy więcej niż w 2007 i 2009r. Do zespołów należały: jeden zespół wokalny, jeden zespół muzyczny (instrumentalny), jeden zespół taneczny i aż pięć zespołów folklorystycznych.

W 2014 r. w gminie działało 9 kół zainteresowań z 170 członkami. Oznacza to znaczny wzrost zainteresowania udziałem w tego typu działalności kulturalnej, bowiem kilka lat wcześniej w ogóle nie było takich kół.

Gmina wypada pozytywnie pod względem działalności bibliotek i aktywności mieszkańców w zakresie czytelnictwa. W gminie zlokalizowane są trzy biblioteki i filie. Pozytywną informacją jest to, że dwie z nich przystosowane są dla osób poruszających się na wózkach. Udogodnienia dotyczą zarówno wjazdu, jak i wnętrza budynków.

Księgozbiór bibliotek w Daleszycach liczył na koniec 2014 r. 51 242 woluminy i systematycznie jest powiększany w stosunku do poprzednich lat.

W ostatnich siedmiu latach liczba czytelników korzystających z gminnej biblioteki utrzymuje się na podobnym poziomie (ok. 1 500 czytelników).

W gminie od wielu lat są trzy biblioteki, zatem liczba ludności przypadająca na 1 bibliotekę wynosi stale trzecią część liczby ludności - w 2014 r. 5 208 osób. Księgozbiór na 1000 ludności wyniósł w 2014r. 3 280 woluminów. W latach 2007-2014 obydwie te wskaźniki powoli wzrastały, do czego przyczyniały się tendencje demograficzne. Liczba czytelników bibliotek na 1000 ludności wyniosła w 2013 r. 98 osób. W stosunku do 2007 r. liczba ta spadła. Wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika wyniosły w 2014 r. 17,3 woluminu. Wartości tego wskaźnika spadały w latach 2007-2014.

Ochrona zdrowia i opieka społeczna

W 2014 r. w gminie Daleszyce działały 3 ogólnodostępne apteki i 5 przychodni. Liczba przychodni utrzymuje się na stałym poziomie od 2008 r., wcześniej funkcjonowały 3 przychodnie. Niezbyt korzystnie kształtował się wskaźnik liczby ludności przypadającej na 1 aptekę (5 208 osób).

W gminie funkcjonowała również jedna placówka stacjonarnej pomocy społecznej. Dysponuje ona 80 miejscami, 50 miejsc jest zajętych.

Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej (MGOPS) w Daleszycach w 2014 r. na realizację zadań z zakresu świadczeń rodzinnych wydatkował kwotę 4 278 tys. zł, z tytułu zasiłków rodzinnych wypłacono 2 735 tys. zł. Świadczenia w postaci zasiłków pielęgnacyjnych wypłacono w kwocie 655 tys. zł. Wielkość wypłaconych świadczeń w ostatnich latach znacząco się obniżała, co jest wynikiem mniejszej liczby rodzin korzystających z tego rodzaju świadczeń. W 2014 r. 852 rodziny otrzymywały świadczenia rodzinne na dzieci, dla porównania w 2011 r. było to 1 062 rodziny a w 2008 r. 1 366 rodzin.

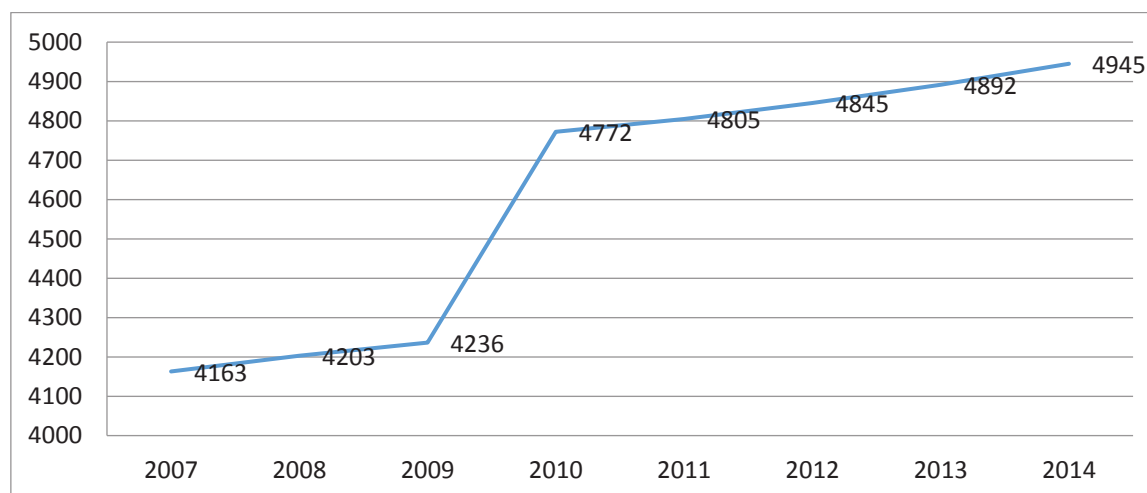
W gminie znajduje się również jedna rodzinna placówka socjalizacyjna dysponująca dziesięcioma miejscami. Z końcem 2014 r. wszystkie miejsca były zajęte.

1.1.6. Infrastruktura techniczna

Budownictwo mieszkaniowe

Na obszarze gminy przeważają domy jednorodzinne. W 2014 r. w gminie znajdowało się 4195 budynków mieszkalnych. W ostatnich latach (2008-2014) przybywało między 20 a 50 budynków rocznie. Wyjątek stanowił rok 2011, kiedy liczba budynków wzrosła aż o 218.

Wykres 4. Liczba mieszkań w gminie Daleszyce.

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Według danych z 2014 r. w gminie Daleszyce znajdowały się 4 945 mieszkania. Liczba mieszkań jest zwiększana systematycznie w porównywalnym tempie. W ostatnich latach średnio przybywało między 40 a 50 mieszkań rocznie, wyjątek stanowił rok 2010, kiedy przybyło ich aż 535. W 2014 r. oddano do użytkowania 53 mieszkania indywidualne, co daje 317 mieszkań na 1000 ludności.

W 2014 r. na 10 mieszkań przypadały przeciętnie 32 osoby. Proporcjonalnie do wzrostu liczby mieszkań rosła liczba izb. W 2014 r. znajdowało się w gminie 19690 izb.

Liczba mieszkańców przypadających na 1 izbę w gminie Daleszyce w 2014 r. wyniosła 0,79.

W 2014 r. przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w gminie wyniosła 83,8 m². W latach 2007 – 2014 obserwowaliśmy słabą, aczkolwiek pozytywną tendencję rozwojową, wyrażającą się jej wzrostem (w 2007 r. wyniosła 79 m²). Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania przypadająca na 1 osobę w gminie Daleszyce w 2014 r. wyniosła 26,5 m² i była wyższa o 4,5 m² od tej z 2007 r. (średni roczny wzrost ok. 0,1 – 0,3 m²).

Wg. ostatnich dostępnych danych w 2013 r. w mieście Daleszyce łazienkę posiadało 897 mieszkań, co stanowi 79,3%. Na obszarach wiejskich sytuacja ta wyglądała trochę gorzej. Z pośród wszystkich mieszkań na wsi 2 916 dysponowało łazienką (75,3 %). Łącznie

w gminie łazienkę posiada 3 723 mieszkania. Stan taki utrzymuje się od kilku lat na podobnym poziomie. Dopiero w dłuższej perspektywie (wieloletniej) widać poprawę w tym zakresie.

Centralne ogrzewanie posiada 3 645 mieszkań, z czego 771 mieszkań w mieście (75,7% wszystkich mieszkań w mieście) i 2 874 mieszkania na wsi (74,2% wszystkich mieszkań na wsi)(GUS, dane na 2013 r.). W latach 2007-2013 odsetek mieszkań wyposażonych w centralne ogrzewanie w mieście nie ulegał większym wzrostom (0,7% w skali 8 lat). Na wsi w tym okresie nadrobiono zaległości wprowadzając centralne ogrzewanie w kolejnych 10% mieszkań.

Wg. danych na rok 2013, w dyspozycji gminy znajduje się 12 mieszkań komunalnych o łącznej powierzchni 675 m². W 2014 r. wypłacono 6 dodatków mieszkaniowych w kwocie 402 zł. W poprzednich latach nie było konieczności ich wypłacania.

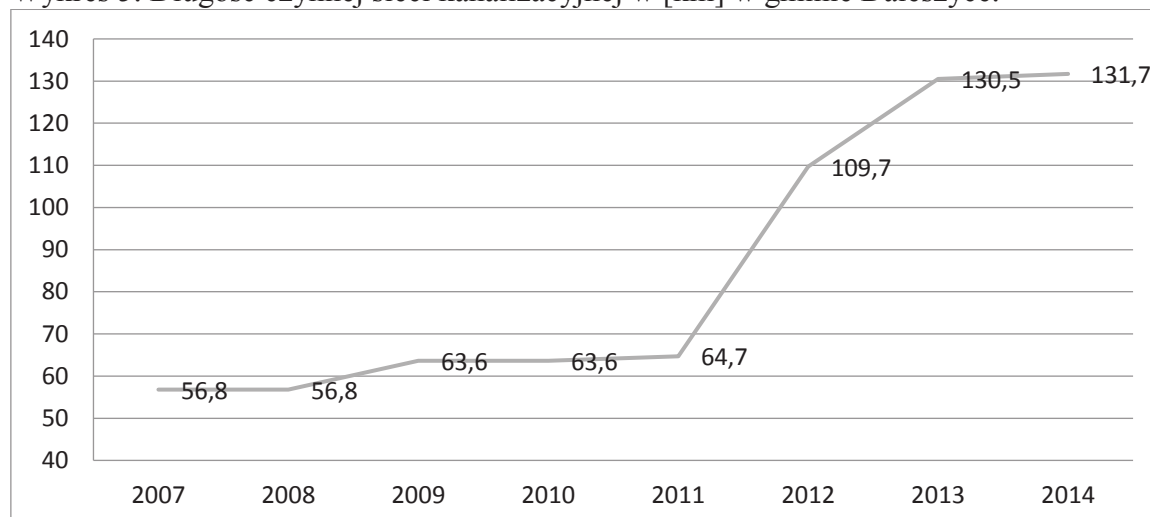
Sieć wodociągowa

Na koniec 2014r. długość czynnej sieci wodociągowej wynosiła 186,7 km. Podłączonych było 4 334 gospodarstw domowych, instytucji i obiektów działalności gospodarczej. Zużycie wody w gospodarstwach domowych wyniosło 440,0 dam³. Natomiast liczba ludności korzystającej z sieci wodociągowej wyniosła 15 282 osoby, co oznacza że 97,8% ogółu mieszkańców gminy ma dostęp do sieci wodociągowej. Sieć wodociągowa znajduje się we wszystkich 18 sołectwach. Ujęcia wodne znajdują się w Słopcu, Mójczy, Niestachowie, Smykowie, Sukowie, Niwach i Marzyszu oraz z dwóch ujęciach zlokalizowanych poza terenem gminy w miejscowościach Grodno (Gmina Raków) oraz Pierzchnianka (Gmina Pierzchnica). Wszystkie sołectwa na terenie gminy są zwodociągowane.

Sieć kanalizacyjna

W ostatnich trzech latach znacząco poprawiono skanalizowanie gminy (wzrost o ok. 50% w stosunku do 2011r.). Łączna długość gminnej sieci kanalizacyjnej na koniec 2014 roku wyniosła 131,7 km i obsługiwała 2 113 przyłącza (<http://www.zukdaleszyce.pl>) (2 086 przyłączy – wg. GUS, dane na koniec 2014 r.).

Wykres 5. Długość czynnej sieci kanalizacyjnej w [km] w gminie Daleszyce.

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Z kanalizacji sanitarnej korzystają sołectwa: Daleszyce (690 przyłączy), Suków (222 przyłącza), Marzysz (227 przyłączy), Mójcza (328 przyłączy), Borków (157 przyłączy), Szczecno (163 przyłącza), Słopiec (103 przyłącza), Komórki (116 przyłączy), Danków (57 przyłączy) i –Wójtostwo (50 przyłączy) (<http://www.zukdaleszyce.pl>). W 2014 r. w gminie Daleszyce z kanalizacji korzystało 8 478 osób w skutek czego odprowadzono 387 dm³ ścieków. Utrzymaniem oczyszczalni oraz sieci kanalizacji sanitarnej zajmuje się Zakład Usług Komunalnych w Daleszycach. Na terenie gminy funkcjonują trzy systemy odprowadzania ścieków oraz trzy oczyszczalnie ścieków: Daleszyce o przepustowości 750 m³/d, Szczecno o przepustowości 300 m³/d, Marzysz o przepustowości 370 m³/d.

Sieć gazowa

Obecnie na terenie gminy Daleszyce nie istnieje system zasilania gazem ziemnym na szerszą skalę. W ramach drugostronnego zasilania miasta Kielce przez teren gminy w rejonie wsi Komórki, Marzysz, Suków oraz Mójcza przebiega sieć gazu wysokiego ciśnienia DN 300, PN 6,3 MPa. W w/w sieci znajduje się rezerwa gazu do zaopatrzenia. Pozostałe dane dot. sieci gazowej na obszarze gminy:

- ilość czynnych przyłączy: 10;
- ilość odbiorców gazu: 18 gosp. dom;
- ilość odbiorców ogrzewających mieszkania gazem: 18 gosp. dom.;
- zużycie gazu w ciągu roku: 21 400 m³ (całość na potrzeby ogrzewania);

Całość zużywanego w gminie gazu sieciowego przeznaczona jest na cele ogrzewania budynków mieszkalnych. Na potrzeby przygotowywania posiłków kuchenki opalane są

mieszaniną propanu i butanu z butli 11 kg, w niektórych domostwach występują kuchenki elektryczne - brak jakichkolwiek danych na temat struktury zużycia energii.

Sieć elektroenergetyczna

Gmina Daleszyce zaopatrywana jest w energię elektryczną za pośrednictwem krajowego systemu elektroenergetycznego po przez Spółki Polskie Sieci Elektroenergetyczne – Oddział w Radomiu. Dystrybutorem energii elektrycznej na terytorium gminy jest PGE Dystrybucja S.A. Oddział Skarżysko- Kamienna, wchodząca w skład Grupy Energetycznej – PGE Polska Grupa Energetyczna S.A.

Energia elektryczna, za pomocą napowietrznej linii 15kV, dostarczana jest na obszar gminy z dwóch GPZ-ów: GPZ Kielce Wschód oraz GPZ Morawica. Jej przebiegiem jest funkcjonująca w gminie Rozdzielnia Systemowa Daleszyce (RS Daleszyce). Dalej energia dystrybuowana za pośrednictwem sieci rozdzielczej kablowo- napowietrznej średniego napięcia 15kV na obszarze całej gminy przez 136 lokalnych stacji transformatorowo-rozdzielczych 15/04kV, zlokalizowanych w poszczególnych miejscowościach. Rozdział i dostawa do indywidualnych odbiorców następuje za pomocą przyłączonych do tych stacji linii rozdzielczych niskiego napięcia 0,4kV.

Głównymi odbiorcami są: gospodarstwa domowe, zabudowa letniskowo-rekreacyjna, placówki handlowo-usługowe, drobna wytwórczość, obiekty gminne (urzędy, szkoły, ośrodki zdrowia, itd.) oraz oświetlenie dróg i miejsc publicznych (rozliczający się w taryfach G, C i R). Więksi odbiorcy energii korzystający z sieci średnich napięć (według taryfy B) są nieliczni. W gminie nie ma odbiorców zasilanych z sieci WN (grupa taryfowa A).

Poziom obciążenia stacji to 75% mocy transformatorów w zimie i 50% mocy w okresie letnim. Stan infrastruktury elektroenergetycznej w gminie oceniany jest jako dobry a dostęp do energii elektrycznej jest obecnie powszechny dla każdego mieszkańca. Jednak z racji rozwoju gminy, w tym rozszerzającej się strefy zurbanizowanej, konieczne będą działania modernizacyjne sieci średniego i niskiego napięcia.

Linie SN zasilające teren Gminy Daleszyce:

- GPZ Kielce Wschód – Morawica (dł. 76,6 km),
- GPZ Kielce Wschód – Daleszyce (dł. 20,0 km),
- GPZ Kielce Wschód – Radlin (dł. 48,0 km),
- GPZ Morawica – Kielce (dł. 23,0 km),
- RS Daleszyce – Daleszyce 2 (dł. 9,0 km),

- RS Daleszyce – Daleszyce 1 (dł. 5,0 km),
- Daleszyce – Lechówek (dł. 38,0 km),
- RS Daleszyce – Ujny (dł. 21,0 km),
- RS Daleszyce – Korzenno (dł. 25,0 km).

Zaopatrzenie w ciepło

Na terenie gminy Daleszyce nie istnieje centralny system ciepłowniczy, brak również sieci, którą ciepło było by dostarczane z sąsiednich gmin. W zabudowie zagrodowej i jednorodzinnej potrzeby cieplne (grzewcze oraz przygotowanie ciepłej wody użytkowej) pokrywane są za pomocą indywidualnych źródeł ciepła. Najczęściej wykorzystywanymi w kotłowniach paliwami na terenie gminy są węgiel, miał węglowy, koks, ekogroszek oraz drewno. Marginalne znaczenie mają też: olej opałowy, gaz płynny, gaz ziemny. Kotłownie zlokalizowane w budownictwie mieszkaniowym dysponują niewielkimi mocami rzędu kilku kilowatów. Do zaopatrzenia w ciepło budynków użyteczności publicznej, usługowych, zakładów oraz ośrodków rekreacyjnych wykorzystywane są kotłownie o mocach do kilkudziesięciu kilowatów. Dwa obiekty gminne wykorzystują do ogrzewania pompy ciepła.

Główny udział w ogólnym zapotrzebowaniu na ciepło ma budownictwo mieszkaniowe (82,3%). Mniejszą część stanowi działalność gospodarcza (9,4%), a także obiekty użyteczności publicznej (4,4%).

Odpady komunalne

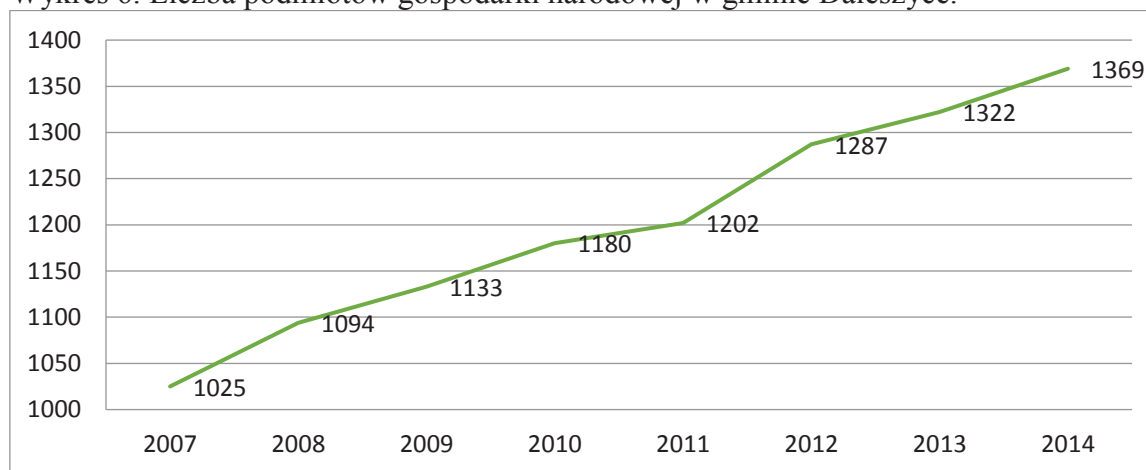
Wg. danych GUS w 2014 r. na terenie gminy wytworzono około 337,24 ton odpadów. Jest to znacznie mniejsza ilość niż w poprzednich latach (545,52 ton w 2013 r., 1 130,61 ton w 2009 r.). Podobnie spada liczba odpadów przypadająca na jednego mieszkańca gminy. W 2014 r. było to 21,6 kg, rok wcześniej 35 kg, a 2009 r. 74,7 kg. Około 50% (168,80 ton) wszystkich odpadów pochodzi z gospodarstw domowych. Pozostałe odpady pochodzą z działalności handlowej, usługowej i produkcyjnej oraz obiektów użyteczności publicznej tj. terenów zielonych, cmentarzy, ulic i placów, placówek kulturalno - oświatowych, ośrodków zdrowia i obiektów administracji publicznej. Obecnie odbieraniem odpadów z obszaru gminy zajmuje się P.H.U. „Adamus” Leszek Adamus.

1.1.7. Gospodarka

Przedsiębiorczość (rynek pracy, podmioty gospodarcze)

Gmina Daleszyce charakteryzuje się dość wysokim na tle powiatu poziomem przedsiębiorczości liczonym jako liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys. ludności. Wskaźnik ten w 2013 r. dla gminy wyniósł 850 podmiotów wobec 1 125 w powiecie. W kolejnym roku wskaźnik ten wzrósł w gminie do poziomu 876.

Wykres 6. Liczba podmiotów gospodarki narodowej w gminie Daleszyce.

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

W ostatnich kilku latach sytuacja w zakresie liczby podmiotów gospodarczych na 10 tys. ludności wykazywała dostrzegalną tendencję wzrostową (w 2010 r. – 763 podmioty na 10 tys. ludności, a w 2007 r. - 685 podmiotów na 10 tys. ludności).

W latach 2009-2014 nastąpił też niewielki wzrost liczby podmiotów nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON na 10 tys. mieszkańców. W 2009 r. ich liczba wynosiła 92, w 2014 r. już 105. Wolniej wzrasta liczba podmiotów wykreślonych z rejestru (69 podmiotów w 2009 r., 79 podmiotów w 2014 r.).

W 2014 r. zarejestrowanych było 1 369 podmiotów. W latach 2007-2014 gmina notowała sukcesywny wzrost liczby podmiotów gospodarczych. Średni wzrost w tym okresie to 20-30 podmiotów rocznie, Najszybszy wzrost wystąpił w 2012 r., kiedy przybyło 85 podmiotów. 98,4% (1 347 podmiotów) ogółu podmiotów w 2014 r. pochodziło z sektora prywatnego. 88% (1 186 podmiotów) z nich stanowiły osoby prywatne prowadzące działalność gospodarczą. Wśród pozostałych podmiotów prywatnych warto wyróżnić spółki handlowe 3,1% (42 podmioty) oraz stowarzyszenia i organizacje społeczne 2,6% (36 podmiotów). Znikomy procent stanowiły spółdzielnie i spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego.

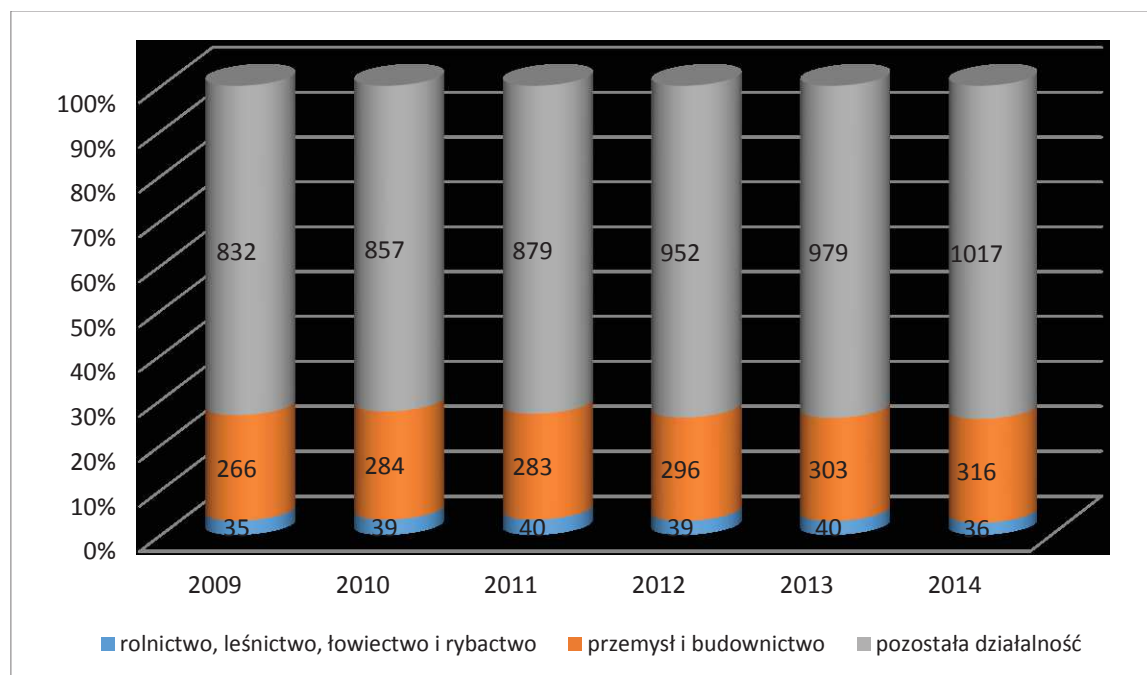
96,1% wszystkich podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w gminie Daleszyce w 2014r. pochodziła z sektora mikroprzedsiębiorstw (zatrudniających 1 – 9 pracowników) lub których działalność została zawieszona (zerowe zatrudnienie). Przedsiębiorstw małych, zatrudniających 10 – 49 pracowników było w gminie 3,4%. Podmioty średnie, w których zatrudnienie wynosi 50 – 249 osób, stanowiły 0,4% (6 podmiotów) ogółu zarejestrowanych podmiotów.

Gmina charakteryzuje się relatywnie wysokim odsetkiem podmiotów przemysłowych, a także budowlanych i, co jest konsekwencją jej wiejskiego charakteru – rolniczych.

Struktura lokalnej gospodarki liczona na podstawie liczby przedsiębiorstw, według sektorów w klasyfikacji PKD2007 w 2014 r., była następująca:

- rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo – 36 podmiotów (2,6% ogółu),
- przemysł i budownictwo – 316 podmiotów (23,1% ogółu),
- pozostała działalność – 1 017 podmiotów (74,3% ogółu),

Wykres 7. Struktura podmiotów wg. rodzajów działalności w gminie Daleszyce.

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Sektor przemysłu (B + C + D + E) w gminie Daleszyce stanowi 9,5% gminnej gospodarki i składa się obecnie z 123 przedsiębiorstw przetwórstwa przemysłowego (sekcja C), 2 podmiotów sekcji B, 3 podmiotów sekcji D i 2 podmiotów sekcji E. Istotny udział w gospodarce gminy (13,5% wszystkich przedsiębiorstw) ma budownictwo (sektor F). W tym sektorze mieści się 185 przedsiębiorstw.

Lokalną gospodarkę, podobnie jak w całym kraju w głównej mierze tworzą przedsiębiorstwa należące do sektora usług rynkowych (sekcje G + I + H + J + K + L + M + N). W 2014 r. było ich 856 i stanowiły 62,5% ogółu przedsiębiorstw. W tym sektorze największy odsetek przedsiębiorstw występuje z sekcji handel i naprawa pojazdów (sekcja G), stanowiąc 42% ogółu podmiotów gospodarczych w gminie.

Podmioty zaliczane do usług nierynkowych (sekcje O + P + Q + R) w liczbie 66 , stanowiły 4,8% ogółu firm w gminie. Wśród jednostek należących do usług nierynkowych dominują te, których przedmiotem działalności jest edukacja (sekcja P) - 1,8% ogółu podmiotów. Na drugim miejscu jest opieka zdrowotna i pomoc społeczna (sekcja Q) – 1,7% ogółu podmiotów. Nieco mniej jest jednostek należących do sekcji R a najmniej podmiotów sekcji O.

Znaczny odsetek przedsiębiorstw pochodzi z sekcji I, S i H (działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, pozostała działalność usługowa oraz transport i gospodarka magazynowa) – odpowiednio 1,8%, 3,5% oraz 6,6% ogółu firm w gminie (odpowiednio 25, 48 i 89 firm).

W latach 2009-2014, najwięcej nowych podmiotów powstało w sekcji G (69 przedsiębiorstw), a także F (32 przedsiębiorstwa), N (11 przedsiębiorstw) S i T (10 przedsiębiorstw) i M (8 przedsiębiorstw). Również w tych sekcjach najwięcej firm zostało w tym okresie wyrejestrowanych: w sekcji G – 57, w sekcji F – 25, w sekcjach A i C po 5 podmiotów. Generalnie struktura gospodarki gminy nie ulega większym zmianom.

Bezrobocie

Względny poziom bezrobocia w gminie jest niższy od przeciętnej dla powiatu. W 2015 r. (dane z kwietnia) w Powiatowym Urzędzie Pracy w Kielcach zarejestrowanych było 1037 bezrobotnych z gminy Daleszyce. Stopa bezrobocia w gminie Daleszyce, liczona jako udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, wynosiła w 2014 r. 9,7%. W okresie ostatnich 8 lat wskaźnik ten spadł o 2,5%.

Gmina charakteryzuje się wyższym odsetkiem bezrobotnych mężczyzn, których sytuacja na lokalnym rynku pracy jest obecnie odrobinę trudniejsza niż kobiet. Bezrobotnych mężczyzn w 2014 r. było 567, co stanowiło 56,6% ogółu bezrobotnych w gminie. Ta tendencja uwyraźnia się w 2015 r. (dane na kwiecień), gdzie udział mężczyzn wzrósł do 56,8% wszystkich bezrobotnych w gminie.

W kwietniu 2015 r. zdecydowana większość bezrobotnych przebywała na bezrobociu przez okres krótszy niż 12 miesięcy (ok. 1/3 osób było bez pracy przez okres dłuższy od 12 miesięcy). Odsetek bezrobotnych zwolnionych z przyczyn dotyczących zakładu pracy wyniósł wtedy

10,5%. Prawo do zasiłku posiadało jednak jedynie 13% zarejestrowanych bezrobotnych. Większość zarejestrowanych bezrobotnych – 70,6% – była w wieku mobilnym, tj. 18-44 lata. [źródło danych: PUP Kielce]

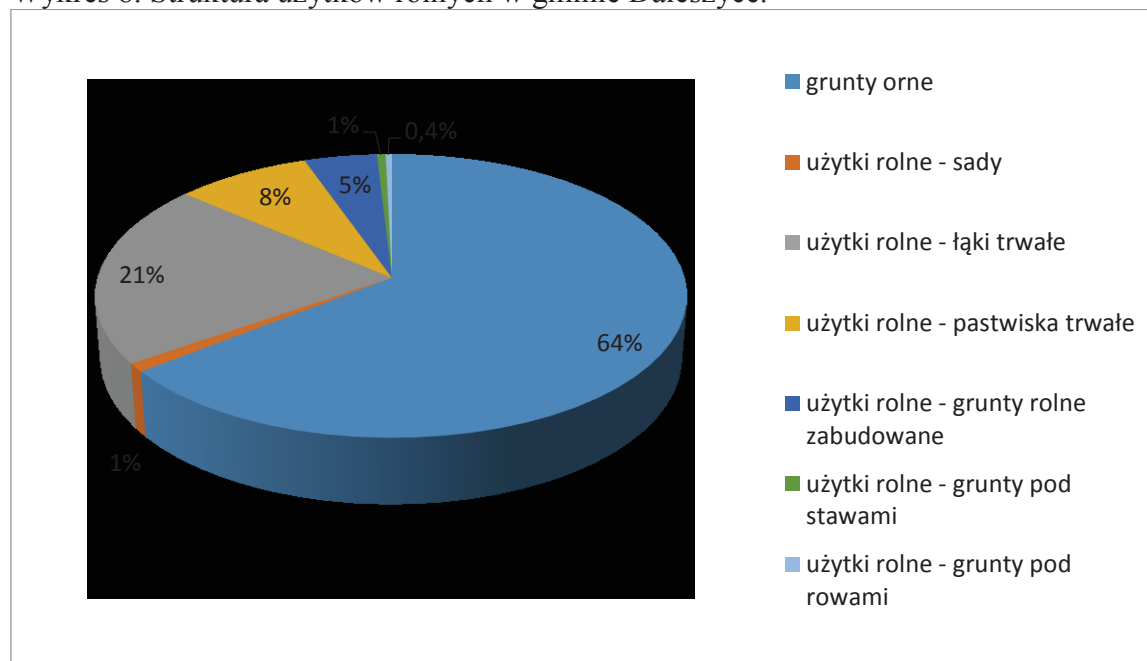
Prognozowany wolniejszy wzrost gospodarczy w Polsce w nadchodzących latach przyczyni się do stabilizacji lub, w pesymistycznym scenariuszu, do wzrostu bezrobocia wywołanego czynnikami koniunkturalnymi. Dlatego też w najbliższych latach ważnym problemem rynku pracy będzie aktywizacja zawodowa bezrobotnych w celu przeciwdziałania wzrostowi bezrobocia długotrwałego.

Rolnictwo

Zgodnie z regionalizacją glebowo-rolniczą autorstwa Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach gmina Daleszyce znajduje się w obrębie regionu Daleszycko-Rakowskiego. W regionie tym dominują gleby żytne o bardzo słabej przydatności rolniczej, wytworzone głównie z piaskowców.

W gminie, ze względu na niską klasę jakości gleb, panują niekorzystne warunki rozwoju rolnictwa. Większość gruntów jest nieopłacalna w użytkowaniu rolniczym o czym świadczy wskaźnik bonitacji użytków rolnych wynoszący 0,73 pkt. Użytki rolne na terenie gminy zajmują powierzchnię 7820 ha (w tym 2300 ha jest odlogowana).

Wykres 8. Struktura użytków rolnych w gminie Daleszyce.

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, dane na 2014r.

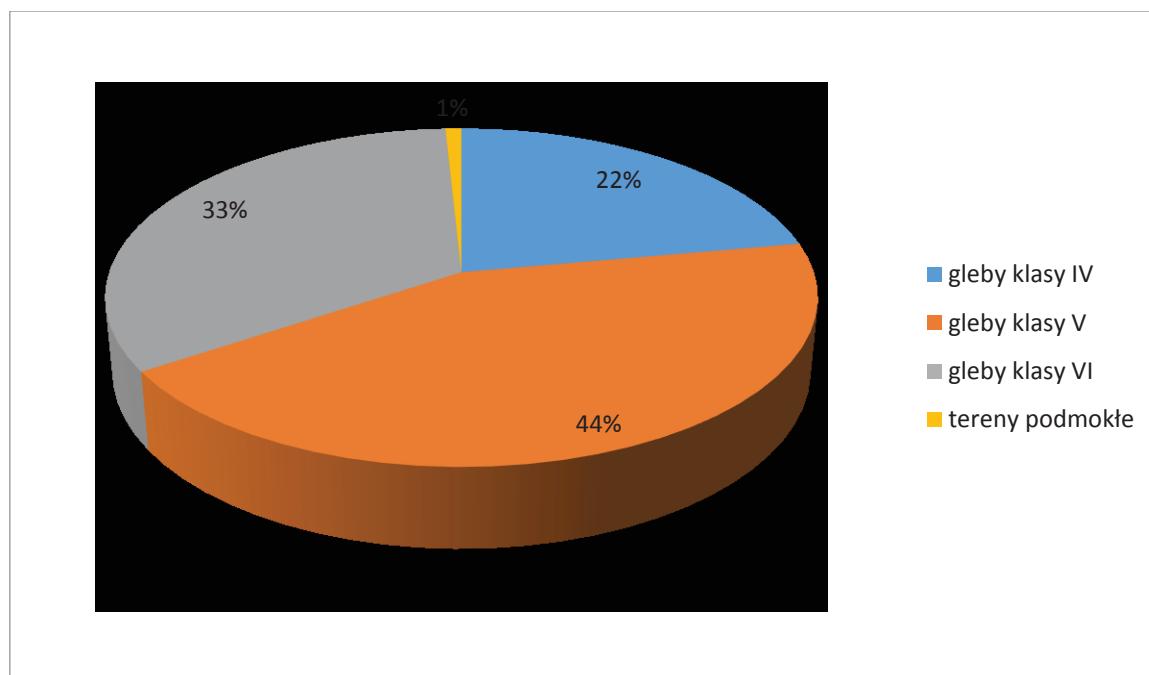
Użytki rolne w gminie Daleszyce (GUS, dane na 2014r.):

- grunty orne - 5033 ha,

- sady - 77 ha,
- łąki trwałe - 1636 ha,
- pastwiska trwałe - 652 ha,
- grunty rolne zabudowane - 350 ha.

Najlepsze pod względem przydatności rolniczej warunki glebowe (rędziny, czarne ziemie zdegradowane i czarne ziemie deluwialne w klasie III i IV) występują na niewielkim areale (2000 ha) m.in. w obrębie: Daleszyc, Szczecna, Brzechowa i Marzysza. Gorsze, choć powszechniejsze, bo stanowiące 70% wszystkich użytków rolnych na terenie gminy, gleby (średniej jakości gleby bielcowe i brunatne w klasie IV, V i VI) występują w obrębie wsi: Suków, Brzechów, Cisów, Szczecno i Mójcza. Najniższą przydatność rolniczą mają gleby dolinne okresowo lub trwale nadmiernie uwilgocone i wymagające melioracji.

Wykres 9. Struktura bonitacyjna gleb w gminie Daleszycy.

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych, dane na 2014r.

Struktura bonitacyjna gleb w gminie przedstawia się następująco:

- gleby klasy IV - 4027,82 ha,
- gleby klasy V - 7902,38 ha,
- gleby klasy VI - 6085,58 ha,
- tereny podmokłe - 150 ha (w tym okresowo zalewane – 50 ha).

Grunty orne na terenie gminy zajmują powierzchnię 4750 ha. Uprawia się na nich najczęściej zboża (żyto, pszenica, owies, jęczmień, pszenżyto i mieszanki zbożowe), ziemniaki, a także kukurydzę, rośliny strączkowe.

W gminie przeważają małe gospodarstwa prowadzące niewielkie hodowle bydła, trzody chlewnej i drobiu. Funkcjonuje też jedno gospodarstwo (w Komórkach) zajmujące się na szerszą skalę hodowlą trzody chlewnej (600 szt./rok).

Ostatnie dostępne dane przedstawiające liczbę i charakterystykę gospodarstw rolnych pochodzą z 2010 r. (GUS, Powszechny Spis Rolny). Wynika z nich iż w gminie jest ok. 2300 gospodarstw rolnych z czego 57% prowadzi działalność rolniczą. Najwięcej jest gospodarstw w przedziale od 1 do 5 ha - 61% i poniżej 1 ha – 30%. Większych gospodarstw jest znacznie mniej: 5-10 ha – 8%, powyżej 10 ha – 1%. Średnia wielkość gospodarstwa rolnego wynosiła 2,9 ha.

Lasy

Zgodnie z regionalizacją przyrodniczo-leśną obszar gminy Daleszyce znajduje się w zasięgu mezoregionu Łysogórskiego. Występują tu: żyzne lasy świeże, olsowe i wilgotne, żyzne lasy mieszane świeże i mieszane wilgotne, średnio żyzne bory mieszane świeże, bory mieszane wilgotne i ubogie bory świeże, wilgotne, bagienne, a także bory suche. Część występujących tu zbiorowisk leśnych jest charakterystyczna dla pradawnej Puszczy Świętokrzyskiej (Zielony R., Kliczkowska A., 2012: Regionalizacja przyrodniczo-leśna Polski 2010, CILP, Warszawa). W strukturze drzewostanu przeważają: sosna (87,5%), brzoza (5,3%), olcha (3,2%), jodła (1,6%), dąb (0,6%), grab (0,4%), świerk, buk, jawor, klon, jesion, cis oraz modrzew polski. W dolinach rzecznych i na ich zboczach występują łągi i niskie grądy⁵.

Gmina Daleszyce wyróżnia się największą powierzchnią lasów i jest drugą (po gminie Zagnańsk) pod względem lesistości gminą w powiecie kieleckim. Powierzchnia gruntów leśnych na terenie Gminy Daleszyce wynosi 12 963 ha co stanowi 56,9% powierzchni całej gminy. Prywatnych gruntów leśnych, niestanowiących własności Skarbu Państwa jest ogółem 1 591,34 ha⁶. Powierzchnia lasów publicznych wynosi 11 071 ha w tym własność gminy 4,49ha. Lasy państwowe zajmują powierzchnię 11 066 ha, w tym lasy będące w zarządzie Lasów Państwowych stanowią 11 059 ha gminy (stan na 2014 r.).

⁵ POŚ, op. cit., s. 23, 55.

⁶ BDL, leśnictwo dla gminy Daleszyce z 2014 r.

Sport turystyka i rekreacja

Na infrastrukturę sportową, turystyczną i rekreacyjną Gminy Daleszyce składa się kilkanaście kompleksów i obiektów.

Obiekty sportowe to: hala oraz boisko sportowe z trybunami mogącymi pomieścić 600 widzów, a także kompleks sportowy „Orlik” w Sukowie. Odbywają się tam zajęcia sportowe oraz rozgrywki w piłkę halową i siatkową z udziałem lokalnych klubów i zespołów sportowych. W 2014r. na terenie Gminy Daleszyce działały 3 kluby sportowe z 138 członkami. Zarówno liczba klubów jak i ich członków istotnie spadła w stosunku do lat poprzednich (5 klubów z 322 w 2008 r.). Na terenie gminy funkcjonują też uczniowskie kluby sportowe, a także inne obiekty spośród których wymienić można m.in. Ośrodek Jazdy Konnej „Amazonka” z Borkowa.

Wśród obiektów turystycznych i rekreacyjnych znajdują się prywatne pensjonaty, hotele i zajazdy, m.in. Hotel „Korbowa Koliba” (Suków), Hotel „Patver” (Borków), „Sosnowy Dworek” (Suków), Ośrodek Szkoleniowo-Wypoczynkowy „Afor” (Borków), czy Zajazd „Mistrz i Małgorzata” (Borków).

Ponadto w 2008 roku w gminie działało 30 gospodarstw agroturystycznych. Liczba ta wyróżniała gminę na tle pozostałych gmin powiatu kieleckiego. Niestety nie są dostępne aktualniejsze dane w tym zakresie.

W 2014 roku w gminie funkcjonowały łącznie 4 obiekty noclegowe, dysponujące 211 miejscami. Skorzystało z nich łącznie 6120 osób, którym udzielono 12 184 noclegów. Liczba turystów odwiedzająca gminę i czas trwania pobytu nie są zadowalające i wykazują tendencję spadkową.

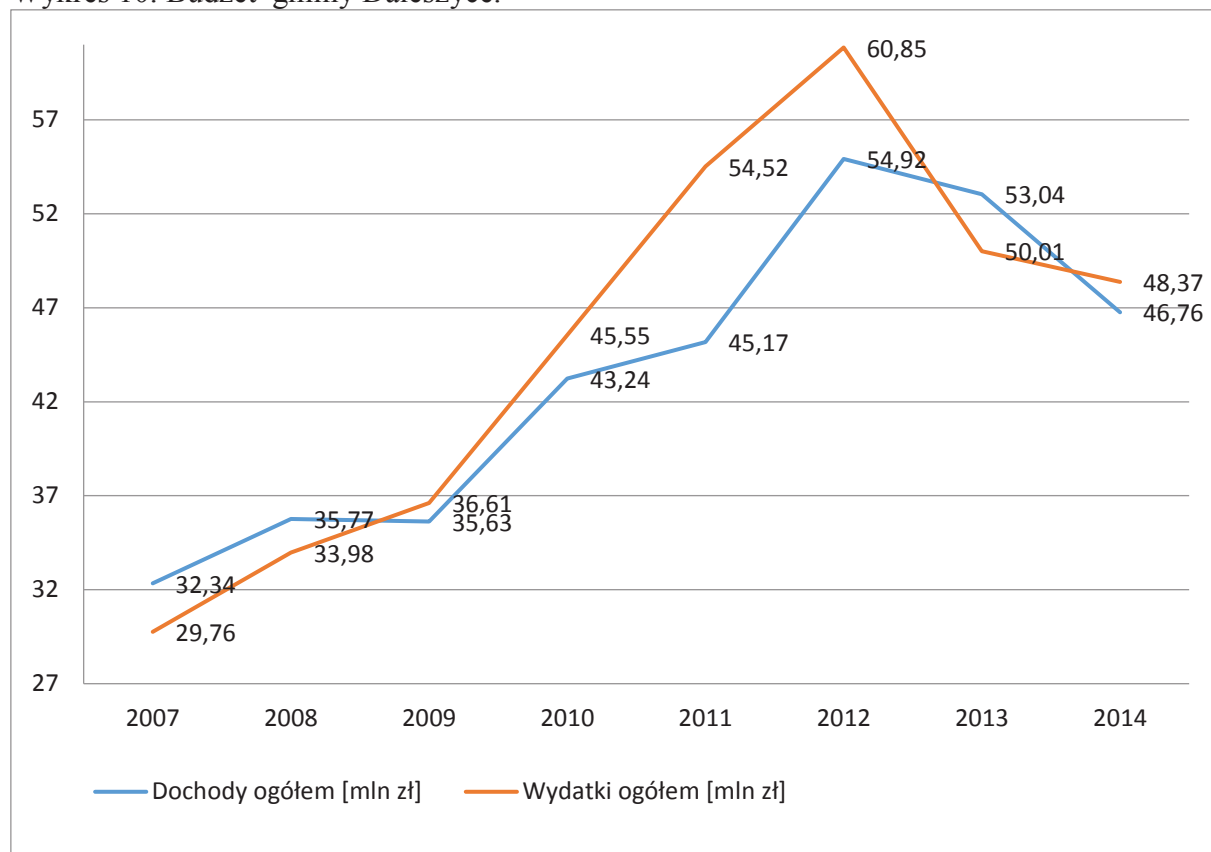
Interesującą atrakcją turystyczną jest przebiegający przez teren gminy niebieski pieszy szlak turystyczny Chęciny - Łagów o długości 69 km .

Innym popularnym celem odwiedzenia gminy jest turystyka pielgrzymkowa oraz narciarska. W gminie w sołectwie w Niestachowie, na zboczu Góry Otrocz znajdują się trasy zjazdowe i wyciąg narciarski. Stoki są ratrakowane i oświetlone. Pozostała część infrastruktury sportowej to wypożyczalnie sprzętu narciarskiego oraz punkty obsługi turystów.

1.1.8. Budżet gminy

Dynamika dochodów gminy Daleszyce w latach 2010 -2014 charakteryzowała się dużą zmiennością. Wzrost dochodów odnotowano w latach 2010-2012. W kolejnych latach nastąpił spadek, szczególnie wyraźny 2014 r.(o 12% w porównaniu z rokiem wcześniejszym).

Wykres 10. Budżet gminy Daleszyce.

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Wskaźnik dochodów w przeliczeniu na mieszkańca, świadczący o zamożności gminy, w 2013 r. był wyższy od średniej dla powiatu kieleckiego. Rok 2014 był pod tym względem znacznie gorszy. W 2014 r. dochód budżetu na 1 mieszkańca wyniósł 2999,9 zł. W latach 2010-2014 dochody własne gminy na 1 mieszkańca naprzemiennie rosły i spadały. Wartość ta spadła z 2013 na 2014r. do kwoty 1024,05zł (o 18,7%). Obniżył się również udział dochodów własnych w dochodach gminy (z 37% w 2013r. na 34% w 2014 r.). Niski wskaźnik udziału dochodów własnych w dochodach ogółem może świadczyć o słabości budżetu. W gminie Daleszyce jest jednak wynikiem dużej aktywności władz gminy w pozyskiwaniu środków ze źródeł zewnętrznych. W ciągu ostatnich 5 lat systematycznie i wyraźnie wzrastały dochody podatkowe (ustalone i pobierane na podstawie odrębnych ustaw) na mieszkańca. W 2014 r. wartość ta zwiększyła się o 17% w porównaniu z rokiem 2010.

Wydatki gminy wzrastały w latach 2010-2012 a w kolejnych latach były obniżane. W identycznym układzie kształtował się wskaźnik wydatków budżetu na 1 mieszkańca (z 2013 r. na 2014r. spadek wynosił 110 zł, czyli 3,4%).

Gmina wykazuje się wysoką aktywnością inwestycyjną, co potwierdza wskaźnik udziału wydatków inwestycyjnych w wydatkach budżetu gminy ogółem. W ostatnich latach utrzymuje się on na poziomie co najmniej 18%. Wysoka aktywność inwestycyjna możliwa jest dzięki pozyskiwaniu zewnętrznych środków finansowych. W 2014 r. gmina pod względem absorpcji środków unijnych na mieszkańca uplasowała się na 3. pozycji wśród gmin powiatu kieleckiego.

Stan gospodarki finansowej gminy Daleszyce w okresie 2010–2014 należy ocenić pozytywnie, choć dynamika dochodów wykazuje tendencję spadkową. Gmina generuje ponadto wysokie wydatki budżetu.

2. CZĘŚĆ PROGRAMUJĄCO-STRATEGICZNA

2.1. ANALIZA OBSZARÓW PROBLEMOWYCH

2.1.1. Analiza SWOT

Analiza SWOT jest to jedna z najpopularniejszych i najskuteczniejszych metod analitycznych wykorzystywanych we wszystkich obszarach planowania strategicznego. Jej nazwa pochodzi od akronimów angielskich słów Strengths (mocne strony), Weaknesses (słabe strony), Opportunities (szanse) i Threats (zagrożenia). Polega na określeniu wewnętrznych słabych i mocnych stron oraz zewnętrznych szans i zagrożeń dla dalszego rozwoju miejscowości i gminy. Zestawienie ze sobą szans i zagrożeń z mocnymi i słabymi stronami gminy Daleszyce pozwala na określenie jej pozycji strategicznej.

Poniższa analiza SWOT obejmuje główne elementy mające wpływ na rozwój regionu gminy. Analizy dokonano w oparciu o dostępne dane uzyskane podczas prac nad Strategią, w tym dane Urzędu Miasta i Gminy Daleszyce, dane GUS, informacji zebranych podczas warsztatów grupowych, a także na podstawie obserwacji własnych.

Tabela 1. Analiza SWOT Urzędu Miasta i Gminy Daleszyce

ANALIZA SWOT	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• walory przyrodnicze i krajobrazowe – cenne tereny chronionej przyrody sprzyjające rozwojowi, turystyki i rekreacji, • doświadczenie UMiG i innych podmiotów w zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych, w tym funduszy UE, • wysoki stopień zwodociągowania i skanalizowania, • atrakcyjność bytowo-inwestycyjna gminy spowodowana bliskością z miastem wojewódzkim,	• słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna i okołoturystyczna, • braki infrastruktury rekreacyjnej i sportowej dla turystów i społeczeństwa, • brak nowoczesnej i efektywnej energetycznie infrastruktury świadczenia usług publicznych (w tym umożliwiającej dostęp osobom niepełnosprawnym), m.in. budynki publiczne, drogi, oświetlenie uliczne, • zbyt mała liczba nowo powstających przedsiębiorstw w tym przedsiębiorstw

• duże zainteresowanie społeczeństwa do wykorzystania energii odnawialnej, • przynależność do Kieleckiego Obszaru Funkcjonalnego,	zatrudniających znaczne ilości pracowników, • słaba oferta możliwości skorzystania przez turystów z usług rekreacyjnych i rozrywkowych na terenie gminy, • słabo rozwinięte powiązania gospodarcze, społeczne i przestrzenne z gminami sąsiadującymi w tym z Miastem Kielce. • słabo rozwinięty system wewnętrznej i zewnętrznej informacji turystycznej, • słabe wykorzystanie technik informacyjno - komunikacyjnych (TIK) w instytucjach publicznych, • potrzeby inwestycyjne w zakresie gospodarki wodociągowej i kanalizacyjnej w tym poza aglomeracją, • ograniczony lokalny rynek pracy, • niska jakość gleb ograniczająca efektywność lokalnego rolnictwa oraz powstawanie terenów nieużytkowanych rolniczo.
SZANSE	ZAGROŻENIA
• moda i świadomość mieszkańców w zakresie potrzeb prowadzenia zdrowego trybu życia, rekreacji i kontaktu z naturalnym środowiskiem przyrodniczym, • inteligentne specjalizacje woj. świętokrzyskiego ujęte w Regionalnej Strategii Innowacji na lata 2014-2020 -	• rosnący trend młodych mieszkańców do opuszczania Gminy Daleszyce w tym migracja zarobkowa zagraniczna, • wciąż niewystarczająca liczba inwestorów i inwestycji tworzących miejsca pracy względem potencjału zasobów pracy,

turystyka zdrowotna, zdrowa żywność, efektywne wykorzystanie energii, • propagowanie przez UE maksymalnego wykorzystania zielonej energii, w szczególności OZE oraz mechanizmów EWE, • rosnące zainteresowanie proekologiczne, (produktami i usługami) w tym turystyką ekologiczną i agroturystyką, • bliskość z miastem wojewódzkim Kielce, • rozległe tereny cennego środowiska przyrodniczego.	• zmiana ustawodawstwa/brak rozwiązań ustawodawczych w zakresie energii odnawialnej, • oddalenie od dróg szybkiego ruchu- brak zainteresowania lokowanie biznesu, • rozdrobnienie działek – powodujące niekorzystne warunki do scalania terenu pod duże inwestycje.
---	---

Źródło: Opracowanie własne

Wnioski z przeprowadzonej analizy SWOT:

Analizując wyżej zaprezentowane mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia Gminy Daleszyce możemy wyłonić te, które w największym stopniu oddziałują bądź mogą oddziaływać na gminę. Słabe strony oraz zagrożenia powinny być pokonywane przez mocne strony oraz szanse rozwoju, które wyraźnie dominują w projekcji perspektywicznej gminy.

Poniżej pogrupowane zostały w punktach słabe strony i równoważące je strony mocne, a także przykłady w jaki sposób można wykorzystać szanse, aby zniwelować istniejące problemy i przezwyciężyć zagrożenia.

1. Walory przyrodnicze i krajobrazowe – tereny obszernych połąci lasów w tym terenów chronionych krajobrazów i terenów Natura 2000 jeśli zostaną dobrze wykorzystane powinny przyczyniać się do wzrostu liczby turystów. Konieczne jest inwestowanie w kreowanie nowych produktów bądź usług z wykorzystaniem tego rozpoznawalnego potencjału przyrodniczo-krajobrazowego. Warto poszerzyć ofertę bezpiecznych ścieżek rowerowych oraz szlaków pieszych w celu możliwości rozbudowania infrastruktury do spędzenia czasu wolnego w atrakcyjny sposób.

2. Doświadczenie UG w formie potencjału kadry urzędu jak również innych podmiotów w zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych należy wykorzystać w rozpoczynającej się

perspektywie finansowej w celu realizacji inwestycji powodujących zwiększenie atrakcyjności gminy w zakresie infrastruktury technicznej, rekreacyjnych i edukacyjnej oraz rewitalizacji miejsc kluczowych dla rozwoju gminy. Ważne jest aby realizując wszelkie inwestycje priorytetowo dążyć do podnoszenia poziomu efektywności energetycznej infrastruktury, proekologiczności i neutralności dla cennego środowiska przyrodniczego.

3. Wysoki stopień zwodociągowania i skanalizowania Gminy Daleszyce stanowi potencjał do osadnictwa i rozwoju przedsiębiorczości przez co należy utrzymywać niniejszą infrastrukturę w dobrym stanie technicznym oraz dokonywać jej rozbudowy podwyższając standardy społeczno-gospodarcze gminy.

4. Zasoby naturalne terenów leśnych należy bezwzględnie chronić a gospodarkę leśną prowadzić racjonalnie oraz szukać nowych pośrednich możliwości wykorzystania tego potencjału.

5. Starzejące się społeczeństwo oraz znaczna skala emigracji, w szczególności osób młodych to problem gminy Daleszyce, ale również województwa i kraju. Gmina posiada atrakcyjne warunki do zaoferowania osobom starszym w zakresie czasowego lub stałego zamieszkania na jej terenie.

6. Ważne z punktu widzenia rozwoju gminy jest inwestowanie w rozwój oraz upowszechnianie technologii informacyjno-komunikacyjnych. TIK jest obecnie dziedziną, która przenika przez wszystkie sfery życia społecznego i gospodarczego a dzięki nowej perspektywie finansowej będzie możliwość zwiększenia zastosowania TIK w instytucjach publicznych.

7. Gmina Daleszyce powinna wykorzystać szansę na rozwój, jaką dają fundusze unijne. Możliwość uzyskania dotacji z Unii Europejskiej na realizację nowych projektów oraz istnienie różnych form partnerstw sektora społeczno-gospodarczego, jeśli zostaną wykorzystane na rozbudowę infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej, powinny przynieść wymierne korzyści w postaci większej liczby turystów, a tym samym zwiększonych wpływów z podatku do budżetu gminy.

Podsumowując powyższe można stwierdzić, iż okres programowania niniejszej strategii jest okresem wyzwań dla gminy Daleszyce, która ma wiele szans na rozwój społeczno-gospodarczy wykorzystując optymalnie środki z UE. Efektywność wykorzystania tych środków zarówno przez gminę jak i przedsiębiorców może dać znaczący rozwój społeczno-gospodarczy gminy

2.1.2. Drzewo problemów

2.2.KIERUNKI ROZWOJU GMINY DALESZYCE

2.2.1. Wizja i misja rozwoju Gminy Daleszyce

Określenie problemów gminy Daleszyce pozwala na precyzyjne wyznaczenie strategicznych kierunków działań gminy oraz wskazanie wizji i misji gminy. Identyfikacja ta pozwoliła również na określenie celów strategicznych wokół, których ustalone zostały działania priorytetowe. Obszary priorytetowe będą służyć realizacji wyznaczonych celów, do których powinny dążyć władze gminy oraz wszyscy zainteresowani jej rozwojem przez co realizacja zaplanowanych działań pozwoli na strategiczny rozwój społeczno-gospodarczy.

Wizja i misja rozwoju Gminy Daleszyce

Misja i wizja rozwoju gminy to nie tylko określenie kierunków rozwoju, ale równocześnie wyrażenie aspiracji i oczekiwań społeczeństwa. Bez misji i wizji decyzje zarządcze bywają przypadkowe, a codzienna praca sprowadza się do mechanicznego realizowania procedur urzędowych. Wizja to wyobrażenie o jej przyszłym kształcie i wytyczenie drogi jej osiągnięcia.

Misja zaś określa główny kierunek rozwoju, którego osiągnięcie odbywa się za pomocą realizacji celów strategicznych.

W wyniku przeprowadzonych analiz oraz na podstawie zebranych informacji, dokonano sformułowania wizji, misji oraz celów strategicznych.

Do celów strategicznych zostały przyporządkowane cele operacyjne, które wyznaczają obszary w ramach których będą realizowane zadania kluczowe.

Określenie pożądanego przez lokalną społeczność obrazu ich miejsca zamieszkania jest bardzo istotne z punktu widzenia formułowania celów rozwoju i kierunków podejmowanych działań. Cele rozwoju oraz konkretne projekty związane z ich realizacją, powinny prowadzić do osiągnięcia określonego stanu gminy, uznanego przez jej społeczność za pożądaný i atrakcyjny.

Wizja rozwoju Gminy Daleszyce

Gmina Daleszyce jako centrum dynamicznej lokalnej gospodarki oraz wysokiej jakości życia bazującego na zasobach naturalnych oraz dziedzictwie kulturowym

Misja

Pobudzanie aktywności społecznej i gospodarczej, w oparciu o bogaty i różnorodny potencjał gminy przy jednoczesnym poszanowaniu środowiska naturalnego i lokalnych więzi społecznych.

2.2.2. Cele strategiczne i cele operacyjne

Cel strategiczny I: Rozwój gospodarki oraz aktywności i przedsiębiorczości mieszkańców gminy

Jednym z najważniejszych celów rozwojowych Gminy Daleszyce jest budowanie jej pozycji jako obszaru atrakcyjnego dla inwestycji oraz korzystającego z wiedzy, aktywności zawodowej

i przedsiębiorczości mieszkańców. Jakość i konkurencyjność gospodarki lokalnej jest dziś uzależniona nie tylko od warunków ekonomicznych i prawnych, ale nade wszystko od jakości kapitału ludzkiego. Rozwój zależy od otwartości i gotowości do współpracy, jakości kadr gospodarki, poziomu przedsiębiorczości mieszkańców, uniwersalnych kwalifikacji pracowników, zdolności do tworzenia i absorpcji innowacji oraz zdolności do elastycznego reagowania na zachodzące na rynku pracy zmiany. Tym samym, edukacja w gminie Daleszyce nie może rozwijać się bez uwzględnienia jej wpływu na lokalną gospodarkę, tworzące ją podmioty, kadry i przedsiębiorczość.

Podobnie gospodarka nie może się rozwijać bez wzajemnych relacji w zakresie kierunków i jakości sfery edukacji oraz jakości lokalnego rynku pracy. Potrzebne jest zatem nowe podejście do wsparcia przedsiębiorczości oraz kształcenia postaw przedsiębiorczych zarówno osób dorosłych, jak i dzieci i młodzieży, intensyfikacja współpracy i jej koordynacja w zakresie lepszego dopasowania systemu i warunków kształcenia do zmieniających się oczekiwań społecznych oraz gospodarczych, zacieśnianie współpracy sfery gospodarki ze sferą nauki i edukacji oraz uspołnianie współpracy pomiędzy sektorem gospodarczym i systemem instytucji rynku pracy oraz partnerami społecznymi. Służyć temu mają m.in. Zintegrowane Interwencje Terytorialne (**ZIT**) w ramach Kieleckiego Obszaru Terytorialnego (**KOF**) w zakresie infrastruktury technicznej, ochrony lokalnego potencjału przyrodniczego oraz edukacji i przedsiębiorczości. Szansą na rozwój Gminy Daleszyce jest inteligentne gospodarowanie i pomnażanie lokalnych zasobów (potencjałów) oraz umiejętne korzystanie z atrakcyjnego położenia gminy w widelkach ważnych dróg krajowych nr 74 oraz nr 73, wraz z przebiegającą przez teren gminy Daleszyce strategiczną drogą wojewódzką nr 764 (kierunek: Staszów – Połaniec – nowy most na Wiśle – otwarcie komunikacyjne na autostradę A4).

Źródło; www.agrowakacje.pl

Ponadto, w długiej perspektywie, zwiększenie tempa rozwoju nie będzie możliwe bez tworzenia infrastruktury gospodarczej, stanowiącej o konkurencyjności Gminy Daleszyce i atrakcyjności inwestycyjnej. Potrzebne są również inwestycje, podnoszące wewnętrzną i zewnętrzną dostępność komunikacyjną gminy (m.in. planowany węzeł komunikacyjny), która stanowi jedną z podstawowych determinant rozwoju każdej jednostki samorządu terytorialnego.

Cel operacyjny 1.1 Wzmacnianie przedsiębiorczości wśród mieszkańców;

Kierunki interwencji (zadania kluczowe):

- ✓ Wsparcie mikro i małej przedsiębiorczości;
- ✓ Wsparcie dla rozwoju ekologicznego rolnictwa i przetwórstwa oraz żywności liofilizowanej;
- ✓ Kształcenie cech przedsiębiorczych wśród młodzieży;
- ✓ Współpraca z lokalnym biznesem w kreowaniu warunków do prowadzenie małej przedsiębiorczości w tym kreowanie rozwoju „potencjału endogenicznego”;

- ✓ Rozwój ekonomii społecznej m.in. spółdzielni socjalnych;
- ✓ Wspieranie i promocja różnorodnych organizacji zrzeszających rolników;
- ✓ Wsparcie i promocja tworzenia gospodarstw agroturystycznych oraz produkujących zdrową żywność;

Cel operacyjny 1.2 Rozwój systemu edukacji oraz kapitału intelektualnego i zatrudnienia;

Kierunki interwencji (zadania kluczowe):

- ✓ Modernizacja i rozwój infrastruktury służącej edukacji, doposażenie placówek edukacyjnych;
- ✓ Rozwój zajęć pozalekcyjnych w placówkach edukacyjnych – szczególnie w odniesieniu do kompetencji kluczowych (na bazie RPOWŚ 2014-2020);
- ✓ Optimalizacja liczby miejsc w przedszkolach i punktach przedszkolnych;
- ✓ Wsparcie edukacji ukierunkowanej na rozwój kompetencji kluczowych, w tym m.in. kreatywności, innowacyjności i przedsiębiorczości;
- ✓ Podnoszenie kwalifikacji kadr edukacyjnych;
- ✓ Rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego oraz edukacja mieszkańców w zakresie wykorzystania rozwiązań teleinformatycznych;
- ✓ Kształtowanie i promocja postaw związanych z uczeniem się przez całe życie i aktywizowaniem seniorów mieszkających na terenie gminy Daleszyce.

Cel operacyjny 1.3 Budowa infrastruktury gospodarczej;

Kierunki interwencji (zadania kluczowe):

- ✓ Współpraca w zakresie tworzenia inkubatorów przedsiębiorczości oraz innych form stowarzyszeniowych, w szczególności ukierunkowanych na przedsiębiorców lokalnych;
- ✓ Rozwój oferty inwestycyjnej oraz poprawa standardów obsługi potencjalnych inwestorów;
- ✓ Utworzenie punktu informacyjnego dla przedsiębiorców;
- ✓ Wspieranie lokalnych inicjatyw gospodarczych, m.in. poprzez wprowadzenie ulg i zachęt dla przedsiębiorców i osób planujących rozpocząć własną działalność gospodarczą;

- ✓ Wsparcie rozwoju nowoczesnych technologii np. we współpracy z Kieleckim Parkiem Technologicznym (KPT) oraz Świętokrzyskim Centrum Innowacji i Transferu Technologii (ŚCITT).

Cel operacyjny 1.4 Poprawa sytuacji na lokalnym rynku pracy oraz minimalizowanie negatywnych skutków bezrobocia;

Kierunki interwencji (zadania kluczowe):

- ✓ Współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy w Kielcach w zakresie monitoringu i analizy lokalnego rynku pracy oraz struktury osób bezrobotnych;
- ✓ Rozwój systemu szkoleń i kursów zawodowych dla osób bezrobotnych oraz wymagających zmiany kwalifikacji;
- ✓ Wspieranie szkoleń i doradztwa w zakresie przedsiębiorczości, w tym dotyczących zakładania i prowadzenia własnego biznesu m.in. w ramach popularnej w gminie Daleszyce branży kamieniarskiej, czy też mechaniki samochodowej;
- ✓ Rozwój oferty w zakresie usług dotyczących podnoszenia oraz zmiany kwalifikacji na różnych etapach życia – w powiązaniu z potrzebami lokalnego rynku pracy.

Cel operacyjny 1.5 Wysoka wewnętrzna i zewnętrzna dostępność komunikacyjna.

Kierunki interwencji (zadania kluczowe):

- ✓ Dalsza budowa, modernizacja i przebudowa dróg gminnych;
- ✓ Budowa, modernizacja i przebudowa chodników oraz poboczy, w szczególności na obszarach wiejskich;
- ✓ Budowa, modernizacja i przebudowa miejsc parkingowych, szczególnie przy obiektach użyteczności publicznej, turystycznych, itp.;
- ✓ Lobbowanie i współpraca w zakresie zwiększenia zewnętrznej dostępności komunikacyjnej gminy - budowa, modernizacja i przebudowa drogi wojewódzkiej nr 764;
- ✓ Tworzenie warunków dla rozwoju centrów logistycznych i magazynowych przy trasie nr 764;
- ✓ Poprawa bezpieczeństwa w ruchu drogowym;

Cel strategiczny II: Silna kultura i tożsamość lokalna oraz efektywne wykorzystanie potencjałów dla zwiększenia atrakcyjności turystycznej Gminy Daleszyce oraz popytu na turystykę

Rozwój turystyki i rekreacji w Gminie Daleszyce, bazując na unikatowych walorach przyrodniczo-krajobrazowych (m.in. Cisowsko – Orłowski Park Krajobrazowy) oraz bardzo dobrym stanie środowiska naturalnego, dziedzictwie kulturowym, działalność instytucji kultury czy funkcjonalnych obiektach sportowo-rekreacyjnych na terenie gminy, powinien opierać się o funkcjonowanie takiej oferty produktów turystycznych, które z uwagi na swoje unikalne cechy będą chętniej wybierane na rynku. Osiągnięcie takiej przewagi rynkowej jest procesem długotrwałym i skomplikowanym, wymaga bowiem zaangażowania wielu zasobów i środków. Potrzeba kreatywności i sprawnego zarządzania, aby przygotować takie propozycje i rozwiązania, które przesądzą o niepowtarzalnym charakterze gminnej oferty turystycznej i kulturowej oraz pozwolą na osiągnięcie istotnej przewagi konkurencyjnej nad innymi jednostkami w regionie. Wysoka dostępność komunikacyjna gminy sprawia, że powinna ona również być atrakcyjną propozycją dla mieszkańców sąsiednich gmin i powiatów, szczególnie w zakresie aktywnego wypoczynku i rekreacji.

Źródło: www.kieleckie.com.pl

Wyzwaniem dla całej wspólnoty samorządowej jest zatem ochrona przestrzeni kulturowej i tożsamości lokalnej – poprzez m.in. profesjonalne zarządzanie kulturą i dziedzictwem kulturowym, dbałość o zabytki, kultywowanie tradycji oraz wspieranie i promocję organizacji

oraz twórców i artystów lokalnych, budowanie tożsamości i samoświadomości, a także zintegrowanie ochrony krajobrazu kulturowego i środowiska przyrodniczego. Jednym z narzędzi realizacji winna być szeroka współpraca terytorialna i międzysektorowa. Ponadto, potrzebne jest wspomaganie rozwoju turystyki i skuteczny system promocji turystycznej – poprzez m.in. wsparcie dla rozwoju i modernizacji infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej na terenie gminy Daleszyce, wspomaganie rozwoju branży usługowej, kreowanie nowych produktów turystycznych i kulturowych, w tym imprez o charakterze ponadlokalnym np. w ramach Lokalnej Grupy Działania (LGD) Białe Ługi. Również w tym przypadku wymagane jest sprawne i efektywne współdziałanie pomiędzy gminą i innymi partnerami samorządowymi, organizacjami pozarządowymi, turystycznymi, instytucjami kultury, a także przedsiębiorcami i przedstawicielami mediów lokalnych i regionalnych. Prawidłowy rozwój turystyki i rekreacji, przy optymalnym wykorzystaniu zasobów Gminy Daleszyce oraz szans pojawiających się w otoczeniu, skutkować będzie wzrostem gospodarczym. Pozytywne zmiany zachodzące na rynku lokalnym, dzięki rozwojowi turystyki i dziedzictwa kulturowego, widoczne będą także w innych sektorach gospodarczych oraz społecznych.

Cel operacyjny 2.1 Ochrona zasobów kultury i tożsamości lokalnej;

Kierunki interwencji (zadania kluczowe):

- ✓ Sprawne i efektywne zarządzanie kulturą i dziedzictwem kulturowym;
- ✓ Poprawa stanu zabytków dziedzictwa kulturowego, zachowanie, rewaloryzacja i przeciwdziałanie procesowi ich degradacji;
- ✓ Współpraca z sektorem biznesu w zakresie wykorzystania potencjału ekonomicznego dziedzictwa kulturowego gminy (włączanie wartości dziedzictwa w obieg gospodarczy, m.in. współpraca w zakresie organizacji różnorodnych imprez);
- ✓ Kultywowanie i promocja folkloru, tradycji lokalnych oraz twórczości ludowej, wspieranie lokalnych twórców i artystów, odtwarzanie starych przepisów kulinarnych i kreowanie potraw lokalnych jako produktów turystycznych, organizacja wydarzeń kulturalnych, bazujących na obrzędach i zwyczajach wiejskich;
- ✓ Wspieranie i promocja organizacji zrzeszających twórców ludowych, w tym zespołów folklorystycznych, a także kół gospodyń wiejskich;

- ✓ Inicjowanie i wspieranie działań, mających na celu rozbudzenie i podnoszenie społecznej świadomości i wrażliwości w zakresie dziedzictwa kulturowego, w tym m.in. badanie i dokumentowanie lokalnego i regionalnego dziedzictwa kulturowego;
- ✓ Kolejny etap rewitalizacji Miasta Daleszyce;
- ✓ Zintegrowanie ochrony krajobrazu kulturowego i środowiska przyrodniczego, zachowanie i przywracanie wysokiego poziomu estetycznego otoczenia i ład przestrzennego;
- ✓ Tworzenie i realizacja planów odnowy miejscowości w ramach PROW 2014-2020;

Cel operacyjny 2.2 Rozwój turystyki i systemu promocji turystycznej.

Kierunki interwencji (zadania kluczowe):

- ✓ Rozwój i modernizacja infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej na terenie gminy;
- ✓ Rozwój szlaków turystycznych, m.in. pieszych (w tym dla potrzeb osób uprawiających nordic walking), rowerowych (m.in. w ramach głównego tzw. Wschodniego Szlaku Rowerowego Green Velo), konnych czy ścieżek edukacyjnych, kulturowych, poznawczych – w tym m.in. zintegrowanie ciągów i podniesienie poziomu bezpieczeństwa;
- ✓ Wspieranie rozwoju branży usługowej, działającej na rzecz turystów i mieszkańców gminy, w tym m.in. wprowadzenie systemu ulg i zachęt dla przedsiębiorców;
- ✓ Rozwój, promocja oraz tworzenie nowych produktów turystycznych i kulturowych w oparciu o tradycje Gminy Daleszyce i regionu Świętokrzyskiego, w tym o tradycje kulinarne;
- ✓ Rozwój systemu promocji walorów turystyczno-rekreacyjnych gminy oraz wsparcie promocyjne lokalnej oferty przemysłów czasu wolnego, w szczególności produktów turystycznych i wydarzeń kulturalnych, w tym folklorystycznych i twórczych;
- ✓ Organizacja imprez o charakterze ponadlokalnym, bazujących na tradycji i specyfice gminy np. we współpracy z całym Kieleckim Obszarem Funkcjonalnym (KOF);
- ✓ Współpraca z mediami lokalnymi i regionalnymi w zakresie promocji miasta, gminy i poszczególnych sołectw;
- ✓ Tworzenie kalendarza imprez we współpracy z sąsiednimi jednostkami samorządu terytorialnego m.in. Rakowem, Masłowem, Górnem i Morawicą.

Cel strategiczny III: Wysoka dostępność i jakość usług publicznych

Sektor usług publicznych wpływa bezpośrednio na jakość życia mieszkańców danej gminy. Zaliczają się do niego przede wszystkim usługi społeczne – edukacja, kultura, sport i rekreacja, opieka społeczna i medyczna oraz techniczne – gospodarka komunalna.

Kultura stanowi jeden z podstawowych czynników rozwoju społeczno-gospodarczego – wzmacnia otwartość, chęć współpracy, gotowość do ponoszenia ryzyka, prowadzenia własnej działalności gospodarczej, inwestowania, hamuje też rozwój patologii społecznych, pozytywnie wpływa na poziom integracji społecznej, jest sposobem na pielęgnację i rozwój więzi lokalnych. Równie ważnym aspektem życia społecznego jest sport i rekreacja. Działania służące promocji zdrowia, zdrowego stylu życia oraz kreowaniu mody na sport, rekreację ruchową i aktywność fizyczną, to szansa m.in. na zmniejszenie problemów zdrowotnych mieszkańców. Dlatego też niezwykle istotnym zadaniem stojącym przed całą wspólnotą Gminy Daleszyce jest rozwój oferty kulturalnej i rekreacyjno-sportowej (m.in. na bazie Klubu Sportowego Spartakus Daleszyce), skierowanej do różnych grup odbiorców.

Kolejnym wyzwaniem jest dbałość o wysoki poziom bezpieczeństwa mieszkańców gminy w wymiarze zdrowotnym, publicznym i społecznym. Jakość opieki medycznej stanowi jeden z wyróżników stopnia rozwoju gospodarczego danego społeczeństwa. Konieczne jest zatem ciągle doskonalenie bazy infrastrukturalnej, wyposażenia oraz standardu obsługi w ośrodkach zdrowia, a także zwiększanie dostępności i standardu usług. Realizacja polityki społecznej musi natomiast odzwierciedlać obecne problemy społeczne oraz wykorzystywać nowoczesne rozwiązania.

W związku ze zjawiskiem starzenia się społeczeństwa, w naturalny sposób zwiększa się popyt na usługi z zakresu pomocy osobom starszym, niezdolnym do samodzielnego funkcjonowania. Działania instytucji pomocy społecznej winny uwzględniać zmiany demograficzne i związane z nimi zmiany zapotrzebowania na określone usługi. Potrzebne są również przedsięwzięcia, mające na celu zapewnienie wysokiego poziomu bezpieczeństwa publicznego. Wysoka stopa bezrobocia czy rozwarstwienie społeczeństwa mogą bowiem powodować negatywne skutki społeczne w postaci wzrostu przestępczości czy wandalizmu, co znacząco zmniejsza atrakcyjność osadniczą gminy.

Konieczne jest też dbanie o wysoki komfort życia mieszkańców gminy poprzez rozwijanie systemów infrastruktury technicznej, w tym służącej poprawie bezpieczeństwa ekologicznego.

Dążenie do równowagi sfery społecznej, gospodarczej i środowiska naturalnego winno stanowić podstawowe założenie rozwojowe Gminy Daleszyce.

Systematyczne podwyższanie jakości świadczonych usług publicznych, a także dążenie do osiągnięcia jak najlepszej dostępności do nich uznano za strategiczny cel Gminy Daleszyce. Pomoże to wzmocnić poziom zadowolenia społecznego oraz przyczyni się do budowania korzystnego wizerunku gminy jako miejsca do życia, pracy i wypoczynku.

Cel operacyjny 3.1 Rozwijanie systemów infrastruktury technicznej;

Kierunki interwencji (zadania kluczowe):

- ✓ Rozbudowa i modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej i deszczowej;
- ✓ Rozbudowa i modernizacja sieci wodociągowej w tym również przebudowa, rozbudowa i modernizacja ujęć wody;
- ✓ Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie gminy;
- ✓ Realizacja programów obejmujących budowę przydomowych oczyszczalni ścieków;
- ✓ Modernizacja kotłowni w zakresie wymiany źródeł grzewczych na nowoczesne i ekologiczne;
- ✓ Modernizacja sieci ciepłowniczych przynoszących straty ciepła;
- ✓ Przebudowa i rozwój systemu oświetlenia ulicznego m.in. w ramach alokacji dla ZIT KOF w RPOWŚ 2014-2020;
- ✓ Modernizacja oświetlenia ulicznego na energooszczędne.

Cel operacyjny 3.2 Rozwój oferty kulturalnej i rekreacyjno-sportowej, skierowanej do różnych grup odbiorców;

Kierunki interwencji (zadania kluczowe):

- ✓ Zrównoważony rozwój infrastruktury kulturalnej i rekreacyjno-sportowej – modernizacja i budowa boisk, placów zabaw, ścieżek rowerowych;
- ✓ Zwiększanie poziomu społecznego uczestnictwa w kulturze oraz aktywnych formach spędzania czasu wolnego, w tym zachęcanie do korzystania z dostępnej infrastruktury kulturalnej i rekreacyjno-sportowej;
- ✓ Informowanie o ofercie kulturalnej i rekreacyjno-sportowej oraz zapewnianie jej dostępności i różnorodności;

- ✓ Wsparcie dla organizacji zajęć pozalekcyjnych;
- ✓ Opracowanie koncepcji rozwoju systemu lokalnych tras rowerowych na terenie gminy Daleszyce jako naturalnych odnóg dla głównej trasy rowerowej w ramach tzw. Wschodniego Szlaku Rowerowego Green Velo – również we współpracy z innymi jednostkami samorządu terytorialnego.

Cel operacyjny 3.3 Wysoki poziom bezpieczeństwa mieszkańców gminy w wymiarze publicznym, zdrowotnym i społecznym;

Kierunki interwencji (zadania kluczowe):

- ✓ Poszerzanie monitoringu w miejscach publicznych;
- ✓ Wspieranie straży miejskiej, policji oraz straży pożarnej w zakresie doposażania sprzętowego;
- ✓ Wspieranie OSP w zakresie modernizacji strażnic;
- ✓ Prewencja, edukacja i profilaktyka wśród dzieci i młodzieży – bezpieczeństwo na drodze, unikanie zagrożeń, pierwsza pomoc;
- ✓ Poprawa stanu bazy infrastrukturalnej, wyposażenia oraz standardu usług w Zakładach Opieki Zdrowia;
- ✓ Kształtowanie i promocja postaw, aktywna edukacja na rzecz zdrowego i aktywnego stylu życia;
- ✓ Organizowanie i wspieranie akcji oraz programów profilaktycznych, badań i konsultacji medycznych dla mieszkańców gminy;
- ✓ Organizowanie i wspieranie akcji informacyjno-uświadamiających dot. bezpieczeństwa w zakresie zdrowotnym i społecznym;
- ✓ Wspieranie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym wykorzystanie mechanizmu ekonomii społecznej;
- ✓ Działania dostosowawcze w ramach polityki społecznej w kontekście starzenia się społeczeństwa (adaptacja działań do zmieniających się potrzeb społecznych, rozszerzenie oferty dla osób starszych);
- ✓ Wsparcie i aktywizacja osób niepełnosprawnych, w tym wyrównywanie szans w dostępie do edukacji oraz rynku pracy, a także likwidacja barier architektonicznych;
- ✓ Prowadzenie działań z zakresu profilaktyki uzależnień, w tym wśród dzieci i młodzieży;

- ✓ Wspieranie działań w zakresie rozwoju poradnictwa związanego z uzależnieniami – punkty konsultacyjne, grupy samopomocowe;
- ✓ Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie;
- ✓ Przeciwdziałanie i zwalczanie dysfunkcji w rodzinie;

Cel operacyjny 3.4 Poprawa bezpieczeństwa ekologicznego oraz wykorzystanie ekologii dla rozwoju gminy.

Kierunki interwencji (zadania kluczowe):

- ✓ Wsparcie wykorzystania odnawialnych źródeł energii (w tym m.in. fotowoltaika i kolektory słoneczne);
- ✓ Optymalizacja kosztów energii poprzez organizowanie grupowych (z innymi samorządami) zakupów energii;
- ✓ Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej w ramach alokacji ZIT KOF dostępnej w RPOWŚ 2014-2020;
- ✓ Program ograniczania niskiej emisji na bazie opracowanego dla gminy Daleszyce Programu Gospodarki Niskoemisyjnej (PGN);
- ✓ Sprawny i efektywny system gospodarki odpadami (w tym utylizacja i recykling);
- ✓ Zapobieganie i przeciwdziałanie skutkom klęsk żywiołowych (powódzie, susze, osuwiska, itp.) – właściwe zagospodarowanie przestrzeni, systemy monitoringu i wczesnego ostrzegania;
- ✓ Zachowanie środowiska przyrodniczego oraz działania rekultywacyjne;
- ✓ Edukacja ekologiczna i promocja postaw ekologicznych.

Cel strategiczny IV: Sprawny, efektywny i partnerski system zarządzania publicznego

Sprawny system zarządzania publicznego determinuje całokształt działań rozwojowych, w szczególności planowania i realizowania inwestycji, w tym finansowanych ze środków zewnętrznych, wdrażania nowych metod zarządczych oraz obsługi klientów urzędu gminy (mieszkańców, przedsiębiorców, inwestorów, turystów, itp.). To właśnie od jakości pracy administracji (profesjonalnego zarządzania) w dużej mierze zależy tempo rozwoju wspólnoty lokalnej – od stosowanych rozwiązań zarządczych, w tym nowoczesnych, związanych z elektroniczną administracją, kompetencjami pracowników, przejrzystymi kryteriami dystrybucji środków finansowych, budowanym klimatem dla rozwoju społeczno-gospodarczego, od prowadzenia mądrej polityki rozwoju na poziomie strategicznym, od

otwartości i umiejętności współpracy, a także wykorzystywania szans, pojawiających się w otoczeniu jednostki, w tym związanych z możliwościami zewnętrznego finansowania działań rozwojowych.

Na skuteczność administracji samorządowej szczególną uwagę zwrócono w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego. Swój wyraz znalazło to w wydzieleniu osobnego celu głównego KSRR pod nazwą „sprawność”, który jest równoważny do takich działań, jak rozwój infrastruktury, przedsiębiorczości czy rozwój społeczny. Jako działania szczególnie rekomendowane przez KSRR w odniesieniu do funkcjonowania administracji samorządowej zaliczyć należy: tworzenie narzędzi i praktyk do okresowej oceny sprawności struktury organizacyjnej pod kątem realizacji strategicznych celów jednostki, orientacja działań na osiąganie rezultatów pod kątem racjonalizacji kosztów funkcjonowania administracji publicznej, usprawnienie procesu podejmowania decyzji publicznych na podstawie analiz i zintegrowanych wskaźników, tworzenie płaszczyzn współpracy na rzecz pokonywania barier rozwojowych oraz szerokie podejście do rozwoju jednostki.

Podstawą wdrażania polityki rozwoju na każdym poziomie zarządzania państwem, w tym na szczeblu gminnym, winno być partnerstwo i zintegrowane podejście do obszarów problemowych. Skala i charakter problemów (wyzwań rozwojowych) przed jakimi stoją samorządy, wymagają bowiem kompleksowego ich rozwiązywania oraz działania z wykorzystaniem efektu synergii. Potrzebny jest rozwój współpracy terytorialnej, międzysektorowej i międzyorganizacyjnej, która powinna być ukierunkowana na osiąganie określonych rezultatów w różnych dziedzinach funkcjonowania samorządu (współpraca z partnerami prywatnymi, pozarządowymi i innymi jednostkami samorządu terytorialnego). Wszystkie te zagadnienia znalazły wyraz w ramach niniejszego obszaru strategicznego, którego celem priorytetowym jest wdrożenie sprawnego, efektywnego i partnerskiego systemu zarządzania rozwojem gminy.

Cel operacyjny 4.1 Sprawny system zarządzania i administracji oraz skuteczna promocja;

Kierunki interwencji (zadania kluczowe):

- ✓ Wdrażanie nowoczesnych instrumentów zarządzania publicznego;
- ✓ Opracowanie systemu doskonalenia kadr samorządowych (wzmocnienie potencjału administracji);
- ✓ Oparcie rozwoju gminy o zasady planowania i zarządzania strategicznego;

- ✓ Rozwój usług elektronicznych e-administracja;
- ✓ Budowa i promocja marki gminy w Internecie, ze szczególnym uwzględnieniem promocji walorów turystycznych i produktów lokalnych;
- ✓ Likwidacja barier architektonicznych w budynkach użyteczności publicznej.

Cel operacyjny 4.2 Kształtowanie i rozwój aktywności obywatelskiej oraz wzmacnianie kapitału społecznego;

Kierunki interwencji (zadania kluczowe):

- ✓ Promocja i wspomaganie aktywności obywatelskiej oraz partycypacji społecznej mieszkańców gminy;
- ✓ Edukacja obywatelska mieszkańców gminy, w szczególności dzieci i młodzieży;
- ✓ Doskonalenie procedur konsultacji społecznych;
- ✓ Wzmacnianie rozwoju instytucjonalnego, profesjonalizacji oraz integracji sektorowej i inicjowanie powstawania nowych organizacji pozarządowych;
- ✓ Inicjowanie współpracy z nowymi partnerami (społecznymi i gospodarczymi) oraz intensyfikacja dotychczasowych procesów współdziałania – współpraca międzysektorowa i międzyorganizacyjna;
- ✓ Zlecanie realizacji zadań publicznych organizacjom pozarządowym;
- ✓ Promocja i wspieranie wolontariatu;
- ✓ Promocja i potencjalne wykorzystanie partnerstwa publiczno-prywatnego np. w ramach tworzenia oferty turystyczno-rekreacyjnej przy zbiornikach wodnych gminy Daleszyce;
- ✓ Wzmacnianie potencjału organizacji pozarządowych – doskonalenie umiejętności aplikowania po środki zewnętrzne, nawiązywanie współpracy międzysektorowej, współpraca międzynarodowa.

Cel operacyjny 4.3 Rozwój współpracy terytorialnej oraz rozwój współpracy w ramach powiązań lokalnych

Kierunki interwencji (zadania kluczowe):

- ✓ Współpraca z innymi jednostkami samorządu terytorialnego - wspólne projekty w nowej perspektywie finansowej Unii Europejskiej;

- ✓ Aktywny udział w różnego rodzaju sieciach współpracy: krajowych i międzynarodowych;
- ✓ Współpraca z samorządami z kraju i z zagranicy w zakresie promocji turystycznej, w tym m.in. wspólne organizowanie wystaw, mających na celu promowanie produktów lokalnych oraz zdobywanie i wymianę doświadczeń;
- ✓ Sprawny i efektywny system informacji wewnętrznej (pomiędzy miastem Daleszyce i poszczególnymi sołectwami).

2.3. ZGODNOŚĆ STRATEGII Z ZASADAMI HORYZONTALNYMI UE I INNYMI PROGRAMAMI STRATEGICZNYMI KRAJU I REGIONU

Strategia Rozwoju Gminy Daleszyce jest w pełni spójna i komplementarna z nadrzędnymi dokumentami strategicznymi na szczeblu regionalnym i krajowym oraz kluczowymi priorytetami rozwojowymi Unii Europejskiej.

W pierwszej kolejności należy podkreślić, że Strategia Rozwoju Gminy Daleszyce jest zgodna z zasadami horyzontalnymi UE w zakresie wzrostu zrównoważonego m.in. poprzez transformację w kierunku gospodarki niskoemisyjnej, efektywnie korzystającej z zasobów i konkurencyjnej oraz w zakresie wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu na bazie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej.

Jednocześnie Strategia jest zgodna z kluczowymi dokumentami strategicznymi⁷ na szczeblu UE, krajowym i regionalnym tj.:

Strategia Europa 2020

Cel główny 1: Osiągnięcie wskaźnika zatrudnienia na poziomie 75%, wśród kobiet i mężczyzn w wieku 20–64 lat, w tym poprzez zwiększenie zatrudnienia młodzieży, osób starszych i pracowników nisko wykwalifikowanych oraz skuteczniejszą integrację legalnych imigrantów.

Cel główny 2: Poprawa warunków prowadzenia działalności badawczo-rozwojowej, w szczególności z myślą o tym, aby łączny poziom inwestycji publicznych i prywatnych w tym sektorze osiągnął 3% PKB; ponadto Komisja Europejska opracuje wskaźnik odzwierciedlający efektywność działalności badawczo-rozwojowej i innowacyjnej.

⁷ Zapis założeń dokumentów przytoczono w niezmienionej formie

Cel główny 3: Zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych o 20%, w porównaniu z poziomami z 1990 r.; zwiększenie do 20% udziału energii odnawialnej w ogólnym zużyciu energii; dążenie do zwiększenia efektywności energetycznej o 20%. Unia Europejska zdecydowana jest podjąć decyzję o osiągnięciu do 2020 r. 30-procentowej redukcji emisji w porównaniu z poziomami z 1990 r., o ile inne kraje rozwinięte zobowiążą się do porównywalnych redukcji emisji, a kraje rozwijające się wniosą wkład na miarę swoich zobowiązań i możliwości.

Cel główny 4: Podniesienie poziomu wykształcenia, zwłaszcza poprzez dążenie do zmniejszenia odsetka osób zbyt wcześnie kończących naukę do poniżej 10% oraz poprzez zwiększenie do co najmniej 40% odsetka osób w wieku 30–34 lat mających wykształcenie wyższe lub równoważne.

Cel główny 5: Wspieranie włączenia społecznego, zwłaszcza przez ograniczanie ubóstwa, mając na celu wydzwignięcie z ubóstwa lub wykluczenia społecznego co najmniej 20 mln obywateli.

Strategia Rozwoju Kraju 2020

Obszar strategiczny I. Sprawne i efektywne państwo.

Cel I.1. Przejście od administrowania do zarządzania rozwojem.

Cel I.3. Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywatela.

I.3.2. Rozwój kapitału społecznego.

Obszar strategiczny II. Konkurencyjna gospodarka.

Cel II.2. Wzrost wydajności gospodarki.

II.2.4. Poprawa warunków ramowych dla prowadzenia działalności gospodarczej.

Cel II.3. Zwiększenie innowacyjności gospodarki.

II.3.2. Podwyższenie stopnia komercjalizacji badań.

II.3.4. Zwiększenie wykorzystania rozwiązań innowacyjnych.

Cel II.4. Rozwój kapitału ludzkiego.

II.4.1. Zwiększanie aktywności zawodowej.

II.4.2. Poprawa jakości kapitału ludzkiego.

Cel II.5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych.

II.5.2. Upowszechnienie wykorzystania technologii cyfrowych.

Cel II.6. Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko.

II.6.1. Racjonalne gospodarowanie zasobami.

II.6.4. Poprawa stanu środowiska.

II.7.3. Udrożnienie obszarów miejskich.

Obszar strategiczny III. Spójność społeczna i terytorialna.

1 Zapis założeń dokumentów przytoczono w niezmienionej formie

Cel III.1. Integracja społeczna.

III.1.1. Zwiększenie aktywności osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Cel III.2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych.

III.2.1. Podnoszenie jakości i dostępności usług publicznych.

Koncepcja przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów.

2.2. Regionalna integracja funkcjonalna, wspomaganie rozprzestrzeniania się procesów rozwojowych na obszary poza głównymi miastami oraz budowanie potencjału dla specjalizacji terytorialnej.

2.2.4. Wspomaganie rozwoju specjalizacji terytorialnej.

Cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej.

3.1. Poprawa dostępności polskich miast i regionów.

3.1.3. Poprawa dostępności ośrodków subregionalnych oraz obszarów wiejskich

Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski.

4.6. Zmniejszenie obciążenia środowiska powodowanego emisjami zanieczyszczeń do wód, atmosfery i gleby.

4.7. Zabezpieczenie cennych gospodarczo złóż kopalin i zwiększenie wykorzystania surowców wtórnych.

Strategia Rozwoju Społeczno – Gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020

Cel strategiczny 1: Oddziaływanie na poprawę jakości kapitału ludzkiego.

Cel strategiczny 2: Budowanie społeczeństwa informacyjnego opartego na wiedzy.

Cel strategiczny 3: Wspieranie gospodarki, wspieranie funkcjonowania MSP.

Cel strategiczny 7: Konserwacja i wykorzystanie zasobów środowiska przyrodniczego oraz ochrona różnorodności biologicznej.

Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do roku 2020

Cel strategiczny 1: Koncentracja na poprawie infrastruktury regionalnej.

1.2 Poprawa infrastruktury społecznej i usług publicznych, czyli wzrost kapitału społecznego, wsparcie zatrudnienia i wyższa jakość życia w regionie

Cel strategiczny 2: Koncentracja na kluczowych gałęziach i branżach dla rozwoju gospodarczego regionu.

2.4 Pakietyzacja i komercjalizacja produktu turystycznego – czyli rynkowa gra zespołowa.

2.5 Specjalizacje przyszłości czyli rozwój branż, które zostaną zidentyfikowane jako rzeczywiście perspektywiczne.

Cel strategiczny 3: Koncentracja na budowie kapitału ludzkiego i bazy dla innowacyjnej gospodarki.

3.1 Sprzyjanie kumulowaniu kapitału ludzkiego czyli zdrowi, kreatywni i wykształceni ludzie jako podstawa myślenia o pomyślnej przyszłości.

3.2 Usprawnianie i rozwój Regionalnego Systemu Innowacji, czyli potrzeba wzmocnienia istniejącego fundamentu dla przepływu i wykorzystania wiedzy.

3.3 Tworzenie sprzyjających warunków dla przedsiębiorczości, w tym przede wszystkim sektora MŚP, czyli dla podmiotów, które finalnie decydują o innowacyjności.

Cel strategiczny 4: Koncentracja na zwiększeniu roli ośrodków miejskich w stymulowaniu rozwoju gospodarczego regionu.

4.2 Ośrodki miejskie jako subregionalne i lokalne bieguny wzrostu.

Cel strategiczny 5: Koncentracja na rozwoju obszarów wiejskich.

5.1 Rozwój usług publicznych.

Cel strategiczny 6. Koncentracja na ekologicznych aspektach rozwoju regionu.

6.1 Energia versus emisja, czyli próba rozwiązania dylematu, jak nie szkodzić jednocześnie środowisku i gospodarce.

6.4 Ochrona cennych zasobów przyrodniczych.

2.4. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA I HARMONOGRAM PLANOWANYCH ZADAŃ

Powodzenie realizacji **Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Daleszyce do roku 2020** w znacznej mierze jest zdefiniowane jej własnymi możliwościami finansowymi oraz opcjami pozyskiwania zewnętrznych funduszy, zarówno publicznych, jak i prywatnych na wdrażanie kluczowych działań inwestycyjnych.

Analizując możliwe opcje inżynierii finansowej należy wskazać na następujące główne potencjalne źródła finansowania:

- **środki własne gminy w ramach rocznego budżetu** – kluczowa kwestia odpowiednich regulacji prawnych oraz poprawy sytuacji gospodarczej lokalnych podmiotów gospodarczych, co zwiększy wpływy do lokalnego budżetu (np. udział w podatku CIT),

- **fundusze unijne dostępne w ramach perspektywy finansowej 2014-2020** – łącznie w przedmiotowym okresie Polska otrzyma około 82,5 mld euro, głównie na wsparcie przedsiębiorczości oraz inwestycje infrastrukturalne i wzmocnienie kapitału ludzkiego. Kluczowym czynnikiem sukcesu dla Gminy Daleszyce będzie skuteczność „sięgania” po ponadregionalne programy operacyjne m.in. w ramach PO Polska Wschodnia, czy też PO Polska Cyfrowa (szczegółowe zestawienie w kolejnym akapicie),
- **środki budżetu państwa transferowane do jednostek samorządu terytorialnego** – przykładowe dofinansowanie środkami krajowymi centralnymi wybranych inwestycji lokalnych w ramach zdefiniowanych programów i działań np. rozwój regionalnej infrastruktury sportowej, drogi „Schetynówki”, kompleksowa rewitalizacja 2014-2020 (zgodnie z Ustawą),
- **środki celowe oferowane przez wybrane jednostki sektorowe** – przykładowo dotacje i pożyczki oferowane przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, czy też Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,
- **fundusze zwrotne pozyskane z sektora bankowego** – kredyty i pożyczki, a także inne instrumenty inżynierii finansowej m.in. możliwości emisji obligacji komunalnych,
- **środki sektora prywatnego pozyskane jako udział w wybranych inwestycjach** – montaż finansowy środków publicznych i prywatnych w ramach obowiązujących regulacji prawnych np. PPP.

Analizując możliwości współfinansowania funduszami unijnymi działań zapisanych w **Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Daleszyce do roku 2020** należy podkreślić szeroki zestaw programów operacyjnych obowiązujących w perspektywie 2014-2020 tj.:

- **Regionalny Program Operacyjny Woj. Świętokrzyskiego** – 1,36 mld euro (szczegółowa analiza w kolejnym akapicie).
- **Program Operacyjny Polska Wschodnia** – 2 mld euro: szerokie wsparcie projektów inwestycyjnych na terenie pięciu województw tzw. Ściany Wschodniej w dwóch kluczowych obszarach: rozwoju przedsiębiorczości i innowacji (m.in. platformy startowe, ponadregionalne powiązanie kooperacyjne i internacjonalizacja) oraz dostępności transportowej. Szczególna rekomendacja dla Gminy Daleszyce dla aktywnego aplikowania w ramach działań partnerskich w tym zakresie z podmiotami

z sąsiednich województw (np. podkarpackie, lubelskie) w ramach tzw. sieciowych produktów turystycznych.

- **Program Operacyjny Polska Cyfrowa** – 2,2 mld euro: wspieranie zwiększania dostępności do Internetu oraz rozwoju e-usług. Szczególna rekomendacja dla gminy w obszarze projektów e-administracji ułatwiających komunikację z mieszkańcami i turystami.
- **Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko** – 27,4 mld euro: priorytetowe inwestycje z zakresu gospodarki niskoemisyjnej, infrastruktury technicznej oraz bezpieczeństwa energetycznego. W ujęciu Gminy Daleszyce szczególnie ważna komplementarność projektów PO IS i RPOWŚ 2014-2020 w obszarze gospodarki niskoemisyjnej (w tym alokacja dla ZIT KOF).
- **Program Operacyjny Inteligentny Rozwój** – 8,6 mld euro: koncentracja na badaniach i rozwoju innowacji w sektorze prywatnym we współpracy z polskim sektorem nauki. Ważny, pośredni związek programu z inteligentną specjalizacją pod nazwą: „turystyka zdrowotna i prozdrowotna”. Przestrzeń dla współpracy Gminy Daleszyce w tym zakresie z Uniwersytetem Jana Kochanowskiego w Kielcach.
- **Program Operacyjny Wiedza, Edukacja, Rozwój** – 4,7 mld euro: aktywizacja zawodowa osób młodych poniżej 30 roku życia pozostających bez zatrudnienia, rozwój innowacji społecznych, mobilności oraz włączenia społecznego. Kluczowa, rekomendowana współpraca Urzędu Miasta i Gminy w Daleszycach z Powiatowym Urzędem Pracy w Kielcach oraz innymi instytucjami rynku pracy w zakresie narzędzi wsparcia oferowanych przez program POWER.
- **Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej** – 0,7 mld euro: możliwości realizacji projektów wspólnych razem z partnerami z zagranicy m.in. w ramach Interreg, czy też Central Europe. Rekomendowana budowa partnerstwa przez Gminę Daleszyce na rzecz aplikacji do wybranych narzędzi EWT np. w obszarze efektywności energetycznej i energii odnawialnej.
- **Program Rozwoju Obszarów Wiejskich** – 13,5 mld euro: cel nadrzędny to poprawa konkurencyjności polskiego rolnictwa oraz zrównoważony rozwój obszarów wiejskich. Działania szczególnie rekomendowane dla Gminy Daleszyce to dotyczące m.in.: dróg lokalnych, gospodarki wodno-ściekowej, odnowy wsi, wsparcia lokalnej przedsiębiorczości w ramach funduszy alokowanych dla LGD oraz modernizacji gospodarstw rolnych.

Rekomendacje dla Gminy Daleszyce dotyczące możliwości dofinansowania kluczowych planów inwestycyjnych w ramach **Regionalnego Programu Operacyjnego Woj. Świętokrzyskiego na lata 2014-2020:**

Oś nr 1 Innowacje i nauka:

- rekomendacja działań informacyjno-promocyjnych ze strony Gminy Daleszyce skierowanych do najbardziej dynamicznych firm z terenu gminy, potencjalnie zainteresowanych inwestycjami w badania, innowacje oraz kluczowe technologie w obszarze inteligentnych specjalizacji woj. Świętokrzyskiego.

Oś nr 2 Konkurencyjna gospodarka

- analogiczna rekomendacja działań skierowanych do podmiotów gospodarczych planujących wdrożenie nowych produktów i usług oraz lokalnych instytucji otoczenia biznesu,
- projekty dotyczące przygotowania terenów inwestycyjnych / parków przedsiębiorczości.

Oś nr 3 Efektywna i zielona energia

- projekty z zakresu efektywności energetycznej i odnawialnych źródeł energii w obiektach infrastruktury publicznej,
- strategie niskoemisyjne obejmujące m.in. oświetlenie uliczne, sieci ciepłownicze, parkingi Park&Ride, ścieżki rowerowe.

Obydwa poddziałania do realizacji w ścisłej współpracy z gminami partnerskimi w ramach ZIT KOF, w szczególności z Miastem Kielce

Oś nr 4 Dziedzictwo naturalne i kulturowe

- infrastruktura przeciwpowodziowa, specjalistyczne wyposażenie OSP, gospodarka odpadami oraz wodno-ściekowa, dziedzictwo kulturowe i naturalne (m.in. obiekty zabytkowe, kompleksowe produkty turystyczne) i bioróżnorodność (m.in. zielona infrastruktura, ścieżki edukacyjne).

Oś nr 6 Rozwój miast

- projekty kompleksowej, wielowymiarowej rewitalizacji przestrzenno-społeczno-gospodarczej. Rekomendacja dla przygotowania II etapu kompleksowego projektu rewitalizacyjnego obejmującego Daleszyce, ze szczególnym uwzględnieniem komplementarności interwencji w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Społecznego.

Oś nr 7 Sprawne usługi publiczne

- projekty obejmujące e-administrację, e-uczenie się oraz infrastrukturę zdrowotną i społeczną (m.in. ośrodki zdrowia, szkoły, przedszkola i żłobki),
- szczególna rekomendacja dla przygotowania przez Gminę Daleszyce projektu partnerskiego w ramach Priorytetu Inwestycyjnego 8b (tzw. „rozwój potencjału endogenicznego”) na bazie lokalnych zasobów naturalnych i kulturalnych (potencjalni partnerzy m.in. Morawica, Raków, Masłów, Górnio lub też cała sieć partnerów w ramach tzw. Szlaku Przygody).

Oś nr 8 Rozwój edukacji i aktywne społeczeństwo

- projekty obejmujące nowe miejsca w żłobkach, przedszkolach, kluby dziecięce, programy zdrowotne, kompetencje kluczowe w szkołach oraz doposażenie tych placówek. Rekomendacja dotycząca pełnego zaangażowania dyrekcji i nauczycieli przedmiotowych placówek z terenu Gminy Daleszyce w przygotowanie tego typu projektów w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Oś nr 9 Włączenie społeczne i walka z ubóstwem

- projekty dotyczące m.in. reintegracji społecznej i zawodowej m.in. w ramach Warsztatów Terapii Zajęciowej i Centrów Integracji Społecznej, świetlic środowiskowych oraz podmiotów ekonomii społecznej. Rekomendacja działań informacyjno-promocyjnych ze strony Gminy Daleszyce skierowanych do organizacji pozarządowych, fundacji, stowarzyszeń oraz liderów społecznych z terenu gminy, potencjalnie zainteresowanych tworzeniem projektów z obszaru integracji społecznej i zawodowej (np. w formie spółdzielni socjalnych).

Oś nr 10 Otwarty rynek pracy

- kursy, szkolenia, staże, praktyki, doposażenie miejsc pracy, dotacje i pożyczki dla osób bezrobotnych w wieku od 30 lat (komplementarnie do programu POWER). Rekomendacja współpracy Urzędu Miasta i Gminy w Daleszycach nie tylko z Powiatowym Urzędem Pracy w Kielcach ale również z innymi instytucjami i operatorami zewnętrznymi (Zakład Doskonalenia Zawodowego w Kielcach) w zakresie narzędzi wsparcia oferowanych przez Oś nr 10 RPO WŚ 2014-2020.

W zakresie szczegółowych informacji nt. funduszy unijnych dostępnych w perspektywie 2014-2020 rekomendowana ścisłej, bieżącej współpracy Urzędu Miasta i Gminy w Daleszycach z Głównym Punktem Informacyjnym nt. Funduszy Europejskich Urzędu Marszałkowskiego w Kielcach (ul. Św. Leonarda 1).

Proponowany harmonogram działań przygotowawczych i wdrożeniowych w ramach

Strategii Rozwoju Gminy Daleszyce:

- ❖ Przygotowanie niezbędnych dokumentów planistycznych i strategicznych (np. Program Gospodarki Niskoemisyjnej, Gminny Program Rewitalizacji) w ramach planowanych projektów.
- ❖ Przygotowanie podstawowych dokumentów aplikacyjnych w ramach kluczowych projektów: wniosku o dofinansowanie oraz studium wykonalności/biznesplanu zgodnie z ogłoszeniami o danym naborze projektów.
- ❖ Przygotowanie kompletu dokumentacji technicznej i ekonomicznej w ramach kluczowych planowanych projektów – nie później niż 6 miesięcy od akceptacji danego projektu na jego I etapie oceny formalno-merytorycznej.
- ❖ Spotkania Zespołu monitorującego efekty wdrażania Strategii – minimum raz na dwa lata.
- ❖ Przegląd śródkresowy wdrażania Strategii Rozwoju Gminy Daleszyce - do końca 2018 r.
- ❖ Ocena ex-post skutków wdrażania przedmiotowej Strategii (raport końcowy) – do końca 2020 r.

2.5. OCENA WPŁYWU REALIZACJI STRATEGII NA ŚRODOWISKO

Gminę Daleszyce, ze względu na swoją lokalizację zaliczać należy do obszarów wyjątkowo atrakcyjnych pod względem ukształtowania terenu, jak również walorów krajobrazowych.

Z uwagi , iż strategia zasięgiem obejmuje teren całej gminy, a więc również zlokalizowane parki krajobrazowe, rezerваты przyrody, obszary chronionego krajobrazu i pozostałe formy chronionego krajobrazu, przygotowanie oraz realizacja zadań omawianych w niniejszym dokumencie musi obligatoryjnie uwzględniać obowiązujące przepisy prawne i respektować obowiązujące nakazy/zakazy w ramach istniejących form ochrony przyrody na terytorium gminy.

Przewiduje się, iż w ramach niniejszej strategii, działania w większości oddziaływać będą pozytywnie, bądź neutralnie na analizowane aspekty. Tylko w pojedynczych przypadkach na etapie realizacji poszczególnych inwestycji dostrzega się możliwość wystąpienia negatywnych skutków środowiskowych jednakże właściwe zaprojektowanie rozwiązań łagodzących oddziaływanie na środowisko może spowodować neutralny wpływ na środowisko.

Realizacja strategii w głównej mierze wpłynie pozytywnie na:

- poprawę wizerunku lokalnego krajobrazu,
- ograniczenie emisji pyłów i zanieczyszczeń do atmosfery,
- wzrost jakości życia mieszkańców, turystów,
- zagospodarowanie terenów zieleni, terenów rekreacyjnych i estetyzację przestrzeni publicznej,
- poprawę stanu technicznego i wizerunku zabytków czy infrastruktury publicznej.

Należy zaznaczyć, iż na etapie sporządzania strategii nie jest możliwe dokonanie szczegółowej oceny oddziaływania na środowisko, ponieważ nie jest znana dokładna lokalizacja niektórych przedsięwzięć, jak również ich powierzchnia i szczegółowy zakres rzeczowy.

„Ocena oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko”, będzie wymagana w przypadku realizacji poszczególnych inwestycji w oparciu o Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (Dz. U. Nr 213 poz. 1397), oraz Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 2013 r.

zmieniające rozporządzenie w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (Dz. U. 2013 poz. 817).

Według ww. Rozporządzenia, zestaw kierunkowych działań operacyjnych przedstawionych w niniejszej strategii nie kwalifikuje się do przedsięwzięć mogących zawsze znacząco oddziaływać na środowisko. Należy zwrócić uwagę na fakt, iż część przedsięwzięć spełni kryteria przedsięwzięć mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko, wpływ na to będzie miała skala i charakter przedsięwzięcia.

Do wymienionej grupy zaliczyć można inwestycje:

- budowy lub modernizacji oczyszczalni wód i ścieków,
- przygotowania terenów inwestycyjnych,
- budowę ciągów pieszo-jezdnym,
- termomodernizacji budynków użyteczności publicznej,
- budowa parkingów i małe centrum przesiadkowe,
- budowa ścieżek rowerowych.

Powyższa kwalifikacja przedsięwzięć będzie możliwa po przygotowaniu projektów wykonawczych, ustaleniu lokalizacji, powierzchni, skali oddziaływania przedsięwzięcia oraz rozwiązań architektoniczno-projektowych.

Inwestycje proponowane w niniejszej strategii polegają głównie na budowie lub rozbudowie obiektów, a także zabiegów modernizacyjno-remontowych gdzie ingerencja na środowisko będzie przede wszystkim wyłącznie na etapie realizacji inwestycji. Po zakończeniu oddziaływanie na środowisko zostanie odwrócone i uciążliwości znikną.

Znaczący wpływ na środowisko będzie odczuwalny szczególnie poprzez:

- emisję zanieczyszczeń, pochodzących ze spalania paliwa przez pojazdy mechaniczne,
- uciążliwości hałasowe, związane z wykonywaniem robót budowlanych,
- odpady powstające w trakcie wykonywania robót ziemnych i budowlanych.

Należy zauważyć, iż pomimo negatywnych przejściowych uciążliwości w ostateczności osiągnięty zostanie pozytywny efekt społeczny i ekologiczny. W wyniku przebudowy ciągów jezdnych nastąpi poprawa stanu nawierzchni, co będzie skutkować zwiększeniem bezpieczeństwa ruchu oraz skróceniem czasu dojazdu, jak również wpłynie na obniżenie poziomu hałasu. Zmniejszy się również przez to emisja zanieczyszczeń pyłowych i gazowych wprowadzanych do powietrza przez pojazdy. Wymiana oświetlenia ulicznego na bardziej efektywne energetycznie przyczyni się do zmniejszenia emisji CO₂ do atmosfery. Modernizacja sieci kanalizacyjnej wniesie pozytywny efekt ekologiczny – uszczelnienie połączeń i wymiana przewodów przyczyni się do ochrony środowiska gruntowo-wodnego na danym obszarze co jest istotne z punktu widzenia ochrony cennej przyrody.

Właściwe kierowanie pracami inwestycyjnymi, prawidłowe używanie sprzętu oraz wykorzystanie odpowiednich technologii i materiałów da gwarancję pełnej ochrony środowiska przyrodniczego. Pozostałe działania określone w strategii nie będą wpływały na środowisko.

3. CZĘŚĆ WDROŻENIOWA

3.1. EWALUACJA I MONITORING STRATEGII

Kluczowym warunkiem sprawnej oraz efektywnej realizacji Strategii Rozwoju Gminy Daleszyce jest wdrożenie skutecznego systemu monitorowania i oceny strategii wraz z towarzyszącymi jej programami rozwoju.

Monitoring ma na celu gromadzenie oraz analizę danych na temat przebiegu realizacji danego programu, która pozwala na wykrywanie ewentualnych nieprawidłowości w jego realizacji i wprowadzaniu niezbędnych korekt umożliwiających osiągnięcie wcześniejszych założeń. Ewaluacja ma za zadanie sprawdzenie czy w wyniku podejmowanych działań powstały spodziewane rezultaty oraz czy przełożyły się one na realizację wyznaczonych celów.

Opracowanie systemu monitorowania i ewaluacji umożliwi gromadzenie bieżących danych dotyczących postępów we wdrażaniu oraz osiąganiu celów założonych w strategii.

System ten jednocześnie pozwoli na obserwację rezultatów prowadzonych działań, a w razie potrzeby na wprowadzenie niezbędnych aktualizacji oraz korekt. Zakres monitoringu i ewaluacji strategii wyznaczają określone w niej cele strategiczne oraz bardziej szczegółowo zaplanowane cele operacyjne.

Monitoring przedmiotowej Strategii Rozwoju Gminy Daleszyce prowadzony będzie w zakresie finansowym oraz rzeczowym. Zakres finansowy dotyczyć będzie monitorowania poprawności oraz efektywności wydawanych środków, natomiast zakres rzeczowy związany będzie z efektywnością podejmowanych działań oraz postępie we wdrażaniu strategii.

Ewaluacja strategii będzie prowadzona w celu określenia rzeczywistych efektów zrealizowanych projektów i inwestycji w niej zapisanych, a jej ocena opierać się będzie na następujących zasadniczych kryteriach:

- skuteczność – pozwala określić czy zostały osiągnięte cele strategii założone na etapie programowania,
- efektywność – pozwala ocenić poziom ekonomiczności strategii,
- użyteczność – pozwala ocenić zgodności celów strategii z faktycznymi problemami i potrzebami grupy docelowej,
- trafność – obrazuje do jakiego stopnia cele strategii odpowiadają potrzebom wskazanym do danego obszaru,

- trwałość – pozwala określić na ile można się spodziewać, że pozytywne zmiany wywołane oddziaływaniem strategii będą trwać po jej zakończeniu.

Ewaluacja działań zawartych w Strategii Rozwoju Gminy Daleszyce zostanie podzielona na następujące części:

- on-going (na bieżąco) – instrument obserwacji prowadzonej przez zespół monitorujący efekty wdrażania Strategii, który będzie przygotowywał sprawozdanie z realizacji strategii, w co najmniej dwuletnich okresach;
- mid-term (w połowie okresu realizacji) – służąca przede wszystkim jako instrument, w wyniku którego nastąpi aktualizacja strategii;
- ex-post (na zakończenie) – służąca ocenie zgodności i efektywności zrealizowanych działań strategii z przyjętymi założeniami i celami.

Wprowadzenie systemu monitoringu oraz powiązanego z nim systemu ewaluacji pozwoli wyeliminować w dużym stopniu problem dezaktualizacji założeń i celów wynikający ze zmieniających się warunków funkcjonowania podmiotów realizujących poszczególne projekty, zmian prawodawstwa oraz innych warunków i okoliczności mogących wpłynąć na zasadność podejmowanych działań. Oprócz modyfikacji poszczególnych elementów strategii w trakcie jej realizacji możliwe będzie uwzględnienie nowych, dodatkowych działań, które będą wpisywać się w wyznaczone cele strategiczne i operacyjne.

Za wdrożenie strategii, po jej przyjęciu przez Radę Miasta i Gminy, odpowiedzialny jest Burmistrz Miasta i Gminy Daleszyce.

Jednocześnie za systematyczne i precyzyjne monitorowanie wdrażania przedmiotowej Strategii odpowiedzialny jest zespół monitorujący efekty wdrażania Strategii, powołany przez Burmistrza stosownym zarządzeniem, w terminie nie późniejszym niż 6 miesięcy od przyjęcia Strategii przez Radę Gminy. Członkami zespołu z terenu Gminy Daleszyce będą:

- Burmistrz,
- Przewodniczący Rady Miasta i Gminy,
- pracownicy Urzędu Miasta i Gminy Daleszyce – maksimum 3 osoby.
- oraz inni niezbędni przedstawiciele np. przedstawiciele przedsiębiorców czy sektora społecznego (jeśli ich udział będzie niezbędny).

Spotkania zespołu będą miały miejsce minimum raz na dwa lata. Za organizację przedmiotowych spotkań i ich porządek obrad odpowiedzialny jest Burmistrz Miasta i Gminy Daleszyce.

Zadania zespołu monitorującego efekty wdrażania Strategii obejmują w szczególności:

- przedstawienie wniosków z realizacji celów priorytetowych strategii na bazie obowiązujących wskaźników;
- monitorowanie i ocena wdrażania poszczególnych celów operacyjnych;
- sformułowanie wniosków i zaleceń odnośnie wprowadzenia usprawnień w kwestii wdrażania poszczególnych działań;
- opracowanie sprawozdania zespołu po każdym jego spotkaniu.

(*Szczegółowe zasady pracy zespołu monitorującego efekty wdrażania Strategii zdefiniuje Regulamin.)

Opracowane każdorazowo sprawozdanie zespołu będzie przedstawiane Radzie Miasta i Gminy, która jako organ kontrolny i uchwałodawczy będzie analizować i zatwierdzać wnioski ze sprawozdań z realizacji Strategii. Sprawozdania i wnioski winny być uwzględniane przy planowaniu i podejmowaniu budżetu gminy na kolejne lata budżetowe.

Sprawozdania zespołu wraz z wnioskami na temat stanu realizacji Strategii będą przekazywane mieszkańcom gminy, jak również wszystkim zainteresowanym za pośrednictwem strony Urzędu Miasta i Gminy Daleszyce, a także podczas spotkań z różnymi grupami społecznymi, w tym mieszkańcami, przedsiębiorcami, stowarzyszeniami itp.

Monitorowanie przebiegu rozwoju społeczno-gospodarczego oraz zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gminy powinno być procesem ciągłym. Sporządzany raport powinien wskazywać na zachodzące przeobrażenia i tendencje rozwoju, oraz umożliwiać dokonywanie oceny stopnia realizacji zapisanych celów. W kolejnej części strategii przedstawione zostaną zestawy podstawowych wskaźników monitorowania realizacji strategii.

3.2. WSKAŹNIKI REALIZACJI STRATEGII

W celu skutecznej ewaluacji Strategii Rozwoju Gminy Daleszyce niezbędne są dane umożliwiające przeprowadzenie oceny, m.in. porównania stanu przed i po realizacji strategii. W tym celu wskazano szereg wskaźników porównujących sytuację w Daleszycach ze średnią dla województwa oraz dla Polski. Wskaźniki dotyczą ogólnych zmian podstawowych wartości, które zaszły w trakcie realizacji Strategii. Pełny zbiór proponowanych wskaźników przedstawiono poniżej w ujęciu tabelarycznym:

Tabela 2. Wskaźniki realizacji Strategii Rozwoju Gminy Daleszyce na lata 2012-2020

L.p.	Wskaźniki celów strategicznych	Miara	Źródło	Wartość bazowa woj. świętokrzyskie	Wartość bazowa powiat kielecki	Wartość bazowa Daleszyce
Cel I Rozwój gospodarki oraz aktywności i przedsiębiorczości mieszkańców gminy						
1.	Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym	szt.	GUS	1377 (2013)	15466 (2014)	1369 (2014)
2.	Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	%	GUS	-	9,0 (2014)	9,7 (2014)
3.	Powierzchnia powstałych terenów inwestycyjnych	m ²	dane UG	<i>nie dotyczy</i>	<i>nie dotyczy</i>	-
4.	Dochody ogółem budżetu JST na mieszkańca w zł	%	GUS	503 (2013)	3294 (2014)	3000 (2014)
Cel II Silna kultura i tożsamość lokalna oraz efektywne wykorzystanie potencjałów dla zwiększenia atrakcyjności turystycznej Gminy Daleszyce oraz popytu na turystykę						
5.	Turystyczne obiekty noclegowe	szt.	GUS	215 (2013)	70 (2014)	4 (2014)
6.	Nowe obiekty turystyczne i rekreacyjne	szt.	dane UG	<i>nie dotyczy</i>	<i>nie dotyczy</i>	-
7.	Długość budowanych, modernizowanych dróg lokalnych i ścieżek rowerowych	km	dane UG	<i>nie dotyczy</i>	<i>nie dotyczy</i>	-
Cel III Wysoka dostępność i jakość usług publicznych						
8.	Pow. budynków użyteczności publicznej objętej termomodernizacją	m ²	dane UG	<i>nie dotyczy</i>	<i>nie dotyczy</i>	-
9.	Pow. wybudowanej rozbudowanej infrastruktury sportowej, rekreacyjnej	m ²	dane UG	<i>nie dotyczy</i>	<i>nie dotyczy</i>	-
10	Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej	%	GUS	84,8 (2013)	95,7 (2014)	97,8 (2014)
11	Odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej	%	GUS	52,5 (2013)	47,1 (2013)	54,3 (2013)
12	Udział % wydatków budżetowych na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska	%	GUS	<i>nie dotyczy</i>	<i>nie dotyczy</i>	7,4 (2013)
Cel IV Sprawny, efektywny i partnerski system zarządzania publicznego						
13	Liczba projektów wdrożonych do usprawnień zarządzania.	szt.	dane UG	<i>nie dotyczy</i>	<i>nie dotyczy</i>	-

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS, BDL, 2015

Podsumowanie

Analizując strategiczne możliwości rozwojowe Gminy Daleszyce w perspektywie do 2020 należy zwrócić uwagę na następujące kluczowe wnioski:

- Unikatowe walory przyrodnicze, klimatyczne i krajobrazowe – wpisujące się w rozwój turystyki i rekreacji, lecz same w sobie nie są atutami wystarczającymi dla zbudowania stałej przewagi konkurencyjnej.
- Dodatkowym atutem, wciąż nie w pełni wykorzystanym jest lokalizacja Gminy w bezpośrednim sąsiedztwie Kielce. Konieczne są zatem projekty partnerskie i sieciowe w ramach ZIT KOF.
- Konieczne jest opracowanie długofalowego planu wsparcia i rozwoju przedsiębiorczości aby sąsiedzka lokalizacja z Kielcami przyczyniła się do rozwoju przedsiębiorczości na terenie Gminy Daleszyce.
- Zaleca się uczestnictwo gminy w specjalizacjach woj. świętokrzyskiego tj. m.in. „turystyka zdrowotna i prozdrowotna”. Dodatkowo część podmiotów z terenu gminy może wejść w skład kolejnej inteligentnej specjalizacji „nowoczesne rolnictwo i przetwórstwo spożywcze” na bazie produktów lokalnych i tradycyjnych. Rozwój tych specjalizacji będzie szeroko i preferencyjnie wspierany z funduszy UE w ramach RPO WŚ 2014-2020, co może zdecydowanie poprawić ofertę produktowo-usługową i dochody lokalnych podmiotów gospodarczych. Kluczowa w tym obszarze będzie aktywność gminy w ramach powołanych w tych obszarach kluczowych klastrach i konsorcjach.
- Bezwzględny priorytetem powinno być pozyskiwanie środków unijnych oraz krajowych na kluczowe priorytety inwestycyjne szczególnie w obszarach zwiększających atrakcyjność gminy w zakresie infrastruktury technicznej, zdrowotnej i rekreacyjnych oraz rewitalizacji miejsc kluczowych dla rozwoju gminy. Ważne jest aby realizując wszelkie inwestycje priorytetowo dążyć do podnoszenia poziomu efektywności energetycznej infrastruktury, proekologiczności i ochrony cennego, lokalnego środowiska przyrodniczego.

Bibliografia

Dokumenty strategiczne:

- Strategia Europa 2020,
- Strategia Rozwoju Kraju 2020,
- Koncepcja przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030,
- Strategia Rozwoju Społeczno – Gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020,
- Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do roku 2020.

Dokumenty programowe:

- Regionalny Program Operacyjny Woj. Świętokrzyskiego na lata 2014-2020,
- Program Operacyjny Polska Wschodnia 2014-2020,
- Program Operacyjny Polska Cyfrowa na lata 2014-2020,
- Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020,
- Program Operacyjny Inteligentny Rozwój 2014-2020,
- Program Operacyjny Wiedza, Edukacja, Rozwój 2014-2020,
- Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej 2014-2020
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Strony internetowe:

- Internet: <http://daleszyce.pl/>
- Internet: <http://bip.daleszyce.pl/>
- Internet: <http://geoportal.gov.pl/>, Geoportal, mapa topograficzna w skali 1:25 000,
- Internet: <http://geoserwis.gdos.gov.pl/mapy/>, Geoserwis GDOŚ, Obszary chronione,
- Internet: <http://www.2014-2020.rpo-swietokrzyskie.pl/>

Pozostałe:

- GUS, BDL, 2015, dane - stan na 2014 r. i lata wcześniejsze,
- Jerzy Kondracki: Geografia regionalna Polski. Warszawa: PWN, 2002,
- Woś A., Klimat Polski, PWN, Warszawa, 1999r.
- Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Daleszyce,